Пралетарыі ўсіх краін, яднайцеся!

Звязда

Газета выдаецца са жніўня 1917 года

Орган Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, Вярхоўнага Савета і Савета Міністраў Беларускай ССР

16 мая 1991 г. ЧАЦВЕР

№ 94 (21622)

Цана 10 кап.

ЗАЯВА
Цэнтральнага Камітэта Кампартыі Беларусі

Грамадска-палітычная абстаноўка ў рэспубліцы працягвае заставацца трывожнай. Глыбокія супярэчнасці раздзіраюць наша грамадства. Непрымірымую варожасць праяўляюць антыкамуністычныя сілы. Яны выстаўляюць жорсткія палітычныя патрабаванні, што закранаюць лёс нашай партыі, выступаюць супраць існуючага дзяржаўнага ладу.

У гэтых умовах Камуністычная партыя Беларусі паслядоўна абараняе канстытуцыйныя асновы сацыялістычнага грамадства, рэальна процістаіць яго капіталізацыі, рэстаўрацыі буржуазных парадкаў.

Вось чаму нямала абвінавачванняў і прамых пагроз чуваць у адрас камуністаў, робяцца злосныя спробы выключыць Кампартыю Беларусі з грамадска-палітычнага жыцця рэспублікі, паставіць яе па-за законам. На мітынгах, у радзе публікацый і выступленняў па радыё і тэлебачанні выстаўляюцца ультыматыўныя патрабаванні вывесці партыйныя арганізацыі з прадпрыемстваў, нацыяналізаваць маёмасць КПСС. Розныя ініцыятыўныя групы, якія падштурхоўваюцца антысацыялістычнымі сіламі, спрабуюць схіліць да гэтага грамадскую думку, арганізуюць «рэферэндумы» ў калектывах, выкарыстоўваюць маральны тэрор супраць членаў партыі, нагнятаюць атмасферу процістаяння і нецярпімасці. Аказваецца націск на народных дэпутатаў БССР з мэтай навязаць разгляд гэтых пытанняў на маючай адкрыцца 21 мая г. г. сесіі Вярхоўнага Савета Беларускай ССР і прыняцця антыдэмакратычных рашэнняў.

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі заяўляе, што патрабаванні вываду парткомаў з прадпрыемстваў, нацыяналізацыі партыйнай маёмасці з'яўляюцца проціпраўнымі, антыканстытуцыйнымі. Яны супярэчаць агульнасаюзнаму і рэспубліканскаму заканадаўствам, не маюць юрыдычнай сілы і, як падкрэслена ва Указе Прэзідэнта СССР ад 23 красавіка г. г., не падлягаюць выкананню дзяржаўнымі і грамадскімі органамі, прадпрыемствамі, установамі, арганізацыямі і грамадзянамі.

Дэпартызацыя і дэпалітызацыя — гэта ўшчамленне аднаго з асноўных правоў чалавека — права на свабоду перакананняў. Такія патрабаванні супярэчаць не толькі савецкім законам, але і нормам міжнароднага права: Усеагульнай дэкларацыі правоў чалавека, міжнароднаму пакту «Аб грамадзянскіх і палітычных правах», канвенцыі Міжнароднай арганізацыі працы «Аб свабодзе асацыяцый і абароне права на арганізацыю». Названыя міжнародныя акты абвяшчаюць права кожнага мець роўны доступ да дзяржаўнай службы ў якасці прадстаўнікоў палітычных партый або арганізацый.

З моманту рэгістрацыі Статута КПСС дзейнасць партыі, яе тэрытарыяльна-вытворчы прынцып будовы ахоўваюцца законам. ЦК Кампартыі Беларусі адстойваў і будзе адстойваць інтарэсы рабочага класа, сялянства, інтэлігенцыі, іншых катэгорый працоўных і правы пярвічных партарганізацый, у тым ліку і на вытворчасці, у працоўных калектывах. Мы разлічваем, што органы дзяржаўнай улады зробяць усё, каб абараніць камуністаў ад самавольства, спыняць разгул беззаконнасці.

Цэнтральны Камітэт Кампартыі Беларусі звяртаецца да ўсіх палітычных рухаў з заклікам адкінуць скарацечныя групавыя інтарэсы і прадузятасць, аб'яднаць намаганні на хутчэйшым пераадоленні сацыяльна-эканамічных цяжкасцей, на неадкладным аднаўленні і ўмацаванні канстытуцыйнага парадку ў грамадстве.

АПОШНЯЯ ІНФАРМАЦЫЯ АД 18 ДА 18 СУТАК

МІНСК

БУДЗЕ НОВАЯ ЭЛЕКТРАСТАНЦЫЯ

ЗЭЛЬВА. (А. Дук). Пазбегнуць дэфіцыту электраэнергіі ў Гродзенскай вобласці дапаможа новая электрастанцыя, будаўніцтва якой намячаецца на базе вадасховішча «Зэльва».

Праект электрастанцыі распрацавала рыжскае аддзяленне інстытута «Цеплаэлектрпраект». Кошт новай ДРЭС складзе прыблізна 800 мільёнаў рублёў, а яе магутнасць — каля 2 мільёнаў кілават.

Перад пачаткам будаўнічых работ неабходна яшчэ падняць узровень вады ў вадасховішчы на некалькі метраў. Плануецца таксама будаўніцтва пасёлка на 15 тысяч чалавек, цяплічнай гаспадаркі і завода па кансерваванню плодаагародніннай прадукцыі.

ХОЦЬ ЮБІЛЕЙ ПРАЗ ШЭСЦЬ ГАДОЎ...

ПІНСК. (С. Шапіра). Толькі праз шэсць гадоў пінчане будуць адзначаць 900-годдзе свайго горада, аднак падрыхтоўка да юбілею пачалася ўжо зараз.

Тут адбылося пасяджэнне «круглага стала», на якім абмяркоўвалася, што трэба зрабіць да юбілейнай даты. Першачарговая задача — паскорыць рэстаўрацыйныя работы помнікаў культуры, якіх багата ў Пінску, узнавіць эстэтычнае асяроддзе ў стылі лепшых нацыянальных традыцый, адрадзіць славутыя палескія кірмашы, аднавіць і адкрыць для экскурсій участак старажытнага падземнага ходу.

НА РАХУНАК КАМІТЭТА ПАМЯЦІ АДАМА МІЦКЕВІЧА

Аднымі з першых у Гродзенскай вобласці тры тысячы рублёў на рахунак Камітэта памяці Адама Міцкевіча пералічылі студэнты Гродзенскага універсітэта. Грошы зароблены імі ў час уборкі ўраджаю, у будаўнічых атрадах, частка з іх — камсамольскія ўзносы.

НЕАБХОДНАСЦЬ, А НЕ ДАНІНА МОДЗЕ

Правядзенне прэс-канферэнцый і брыфінгаў у Савеце Міністраў БССР аб надзённых праблемах нашага жыцця, бягучым моманце, стане эканомікі рэспублікі стала ўжо добрай традыцыяй. Гэта засведчылі самі журналісты рэспубліканскага і саюзнага друку на брыфінгу, які праводзіў 14 мая першы намеснік Старшыні Саўміна рэспублікі М. Мясніковіч.

Ён расказаў аб эканамічнай сітуацыі ў рэспубліцы, аб тых надзвычайных захадах, якія робіць урад па вываду эканомікі з крызіснага стану, мерах сацыяльнай абароны насельніцтва. Адным словам — коратка растлумачыў асноўныя палажэнні антыкрызіснай праграмы, што будзе неўзабаве прадстаўлена рэспубліканскаму парламенту і апублікавана ў друку.

— Антыкрызісная праграма — гэта не даніна модзе, — адзначыў М. Мясніковіч. — Сёння патрэбны экстранныя меры па стабілізацыі эканомікі.

Не пагадзіцца з гэтым нельга. Бо за першыя тры месяцы сёлетняга года аб'ёмы вытворчасці знізіліся на 3 працэнты, а за красавік — аж на 5,6 працэнта. Вытворчасць тавараў народнага спажывання таксама падае. Зусім няпроста ідзе пасяўная кампанія. Напрыклад, на 12 мая бульбы пасаджана 68 працэнтаў, яравых пасеяна — 78.

Можна задацца пытаннем — а што ж робіць урад рэспублікі? Зусім нядаўна была прынята пастанова аб прыярытэтным развіцці вёскі і прадпрыемстваў аграпрамысловага комплексу. Становіцца на ногі фермерская гаспадарка — сёння налічваецца ўжо 340 фермераў, якім аддадзена 7 тысяч 300 гектараў зямлі. Расце колькасць прыватных зямельных участкаў, развіваецца калектыўнае садаводства. Людзі хочуць атрымаць зямлю, і ім трэба ісці насустрач. Але, як зазначыў Міхаіл Уладзіміравіч, участкі выдзяляюцца вельмі цяжка, бо ўсё ўпіраецца ў кансерватызм мясцовых улад і кіраўнікоў гаспадарак. Вось і ў антыкрызіснай праграме прыярытэт аддадзены сельскай гаспадарцы, павелічэнню вытворчасці прадуктаў сяла.

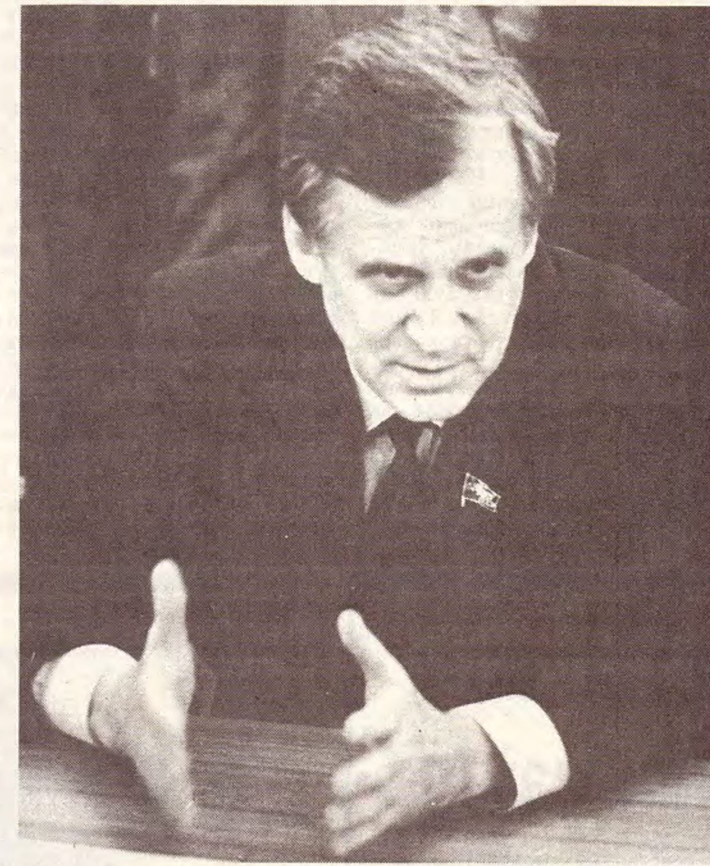
Было таксама адзначана, што ў корані трэба перагледзець аплату працы ва ўсіх галінах народнай гаспадаркі, смялей ісці на прыватызацыю, наладжваць знешнеэканамічную дзейнасць. Адным словам — развіваць не на словах, а на справе рынгачныя адносіны. Гэтыя і іншыя палажэнні і ляглі ў аснову антыкрызіснай праграмы. Цяпер слова за парламентам і, вядома ж, за людзьмі. Як прымуць яны гэтыя неадкладныя меры.

А. ЗАЙКОЎСКІ.

Мікалай РЫЖКОЎ:

«Я БУДУ ЗМАГАЦЦА...»

Развіццё падзей у нашай краіне ў многім будзе залежаць ад зыходу барацьбы за прэзідэнцкае крэсла Расіі. Як вядома, сярод прэтэндэнтаў на гэту пасаду і Мікалай Іванавіч Рыжкоў. 14 мая ў Акадэміі грамадскіх навук ЦК КПСС ён сустрэўся з журналістамі на прэс-канферэнцыі. Думаецца, і чытачам «Звязды» будзе цікава ведаць пункт погляду папулярнага ў Саюзе палітычнага дзеяча на сітуацыю ў краіне.

М. Рыжкоў: Разгарнулася барацьба за прэзідэнцтва ў Расіі. Я прыняў рашэнне ўступіць у яе. Чаму? Чалавек, які быў на працягу 5 гадоў Старшынёй Саўміна, пазнаў усе «прыгажосці» палітычнага жыцця—і раптам зноў уступае ў барацьбу?

Год назад, у сакавіку, на нечарговым З'ездзе народных дэпутатаў СССР, калі побач з кандыдатурай Гарбачова вылучылі і мяне, я зняў сваю кандыдатуру. Я цвяроза ацэньваў тады свой крок, бо была прадстаўлена праграма ўрада і мой абавязак — выканаць яе. Прайшоў год, сёння іншая сітуацыя. Я бачу, у якім стане краіна ў цэлым, Расія. Становішча крызіснае, надзвычайнае. Галоўнае—спад не спыняецца, а наадварот, крызіс паглыбляецца. Да мяне звярнуліся многія таварышы—падумай, можа, нягледзячы на тое, што ўжо выпрабаваў уладу, нягледзячы на хваробу (дарэчы, першую публічную хваробу кіраўніка дзяржавы), можа, згодзішся зноў выйсці на палітычную авансцэну.

Пасля роздуму я палічыў сваім грамадзянскім абавязкам не стаяць у баку ад барацьбы, нават надзвычай жорсткай. Я імкнуся да перамогі.

Справа не ў прозвішчах, не трэба супастаўляць сёння Ельцына, Бакаціна, Рыжкова. Справа —у дзеянні. Народ павінен выбраць—каму ён верыць і давярае. Такі дэмакратычны падыход—правільны. Вось прычыны, якія прымусілі мяне даць згоду. Я буду змагацца да апошняга. Ніякіх самаадводаў не будзе. У нас з Ельцыным розныя стартавыя ўмовы. У яго ёсць адпрацаваныя структуры ўлады, а ў мяне—толькі што створаная ініцыятыўная група, у якую ўвайшлі на грамадскіх пачатках мае аднадумцы.

Шмат прапаноў паступае ад людзей, якіх я нават і не ведаю. Па апошніх даных, каля 500 калектываў вылучылі маю кандыдатуру—практычна ва ўсіх абласцях, краях і рэспубліках Расіі. Сабрана ўжо каля 600 тысяч подпісаў. Зараз працуем над сваёй праграмай, у якой будзе ўлічана ўсё карыснае з былой праграмы ўрада мая 1990 года, праграмы Вароніна і іншых. Павінна быць барацьба не асоб—хто больш гучна крыкне, а па сутнасці.

Я не збіраюся падстройвацца ні пад якую праграму — ні пад дзеянні Паўлава, ні пад дзеянні ўрада Расіі, ні пад шэраг палажэнняў Прэзідэнта краіны, па якіх у мяне ёсць свая думка. Я не збіраюся яе хаваць. А ўжо падабаецца яна або не—гэта справа народа.

Два—тры тэзісы маёй праграмы. Першае. Павінна быць у рэшце рэшт стабілізацыя ў грамадстве. Інакш мы не ў стане далей жыць. Другое. Выхад з крызісу — часткова праз рынгачныя механізмы, часткова праз дзяржаўнае рэгуляванне. Мы павінны забяспечыць таксама сацыяльную абароненасць народа ва ўмовах пераходу да рынку. Сёння гэта праблема нумар адзін. Калі мяне пытаюць, на каго я спадзяюся, я заўсёды адказваю: на тых 95 працэнтаў простых людзей, якім патрэбна дзяржаўная дапамога, а іншыя 5 працэнтаў пражывуць і без нашай дапамогі.

Наконт цэн. Тут, на маю думку, перагнулі палку. Рэформу цэнаўтварэння трэба было праводзіць у 1988 годзе, тады яна каштавала б 100 мільярдаў рублёў. У маі 90-га года, калі на мяне абрушыўся вал крытыкі,—160 мільярдаў, а цяпер гэта ўжо каштуе звыш 300. Асабліва балюча рэформа ўдарыла па сем'ях, што можа прывесці да зніжэння нараджальнасці. Лічу памылкай мяркуемае ўвядзенне свабодных цэн на асноўную прадукцыю. Гэта самазабойства. Прадукты харчавання павінны мець гранічныя цэны, інакш хутка па ўсёй краіне мяса будзе каштаваць 50 рублёў, як зараз у Маскве. І апошняе. Трэба ствараць упэўненасць у людзей, якія цяпер ні ў што не вераць. У сваёй барацьбе буду абапірацца на рабочых, сялян, інтэлігенцыю, на асноўную масу працоўных краіны.

— Вашы адносіны да антыкрызіснай праграмы ўрада?

— Гэта не праграма, а дэкларацыя. З шэрагам палажэнняў не згодзен—напрыклад, з прынцыпам цэнаўтварэння. Не бачу канкрэтных мер па спыненню спаду вытворчасці. Залішне аптымістычна разглядаюцца пытанні прыватызацыі жылля.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

«Банк гарантуе, але не для ўсіх»

Матэрыял, які з'явіўся ў газеце пад такім загалоўкам 29 сакавіка, выклікаў даволі бурную рэакцыю некаторых чытачоў, для якіх стала праблематычнай ці ўвогуле немагчымай 40-працэнтная кампенсацыя іх цяперашніх ці былых зберажэнняў. І абурэнне такіх укладчыкаў, «грэх» якіх заключаецца ў тым, што яны не ведалі, ды і не маглі ведаць наперад, дзеянняў урадавых органаў і з той ці іншай нагоды закранулі (вядома, з адпаведнымі вынікамі) свае банкаўскія зберажэнні ў сакавіку, можна зразумець. Між іншым, і ў матэрыяле былі пэўныя пытанні...

Аднак, здаецца, некаторым з тых, каму не пашанцавала ўчора, лёс, а дакладней — банк, усміхнецца сёння. Як паведамілі ў праўленні Беларускага рэспубліканскага банка Ашчадбанка СССР, апошнім прыняты дапаўненні да раней выдадзеных дакументаў, згодна з якімі права на кампенсацыю грашовых зберажэнняў атрымала большасць укладчыкаў.

У прыватнасці, з улікам першапачатковых умоў, яно захоўваецца таксама:

калі ў перыяд з 1 па 25 сакавіка ўклад быў пераафармлены на бліжэйшых сваякоў: мужа, жонку, дзяцей, унукаў (нагадваем, што 1 сакавіка — ракавы тэрмін: па стану на гэта чысло і вырашана было кампенсаваць уклады, а 25 сакавіка амаль супадае з іншай датай, калі з'явіўся адпаведны Указ);

калі ў гэты ж перыяд рахунак быў закрыты, але за кошт яго ўзяты разліковы чэк. Пры гэтым, каб атрымаць кампенсацыю, чэк трэба вярнуць да 1 ліпеня ў адпаведнае аддзяленне банка. Калі ж ён ужо выкарыстаны, то тут, як кажуць, не свеціць нічога. Прынамсі, яшчэ невядома, хто выйграў: той, хто атрымаў кампенсацыю на свой чэк ці той, хто набыў ужо за яго тавар...

калі рахунак быў закрыты, а на грошы (зноў-такі: з 1 па 25 сакавіка) куплены казначэйскія абавязацельствы або сертыфікаты і калі яны былі здадзены на захоўванне;

калі з 1 па 25 сакавіка быў афармлены новы ўклад, але за кошт аблігацый пазыкі 1982 года, якія захоўваліся ў банку.

Такім чынам, можна павіншаваць асобных укладчыкаў. У прыватнасці: жыхарку Смалявіч Л. Ермаковіч, ад якой, дарэчы, у пісьме ў рэдакцыю дасталося крыху і аўтару матэрыялу «Банк гарантуе...» Ёй спатрэбіліся грошы, і яна 6 сакавіка закрыла «тэрміновы» ўклад. Узяўшы энную суму, паклала астатнія на двухпрацэнтны... Як запэўнілі ва ўпраўленні банка, згодна з указанымі дапаўненнямі, Л. Ермаковіч цяпер можа разлічваць на 40-працэнтную кампенсацыю апошняга свайго рахунку.

Што датычыць іншага аўтара (Г. Такарэвіч з Маладзечна) — з пісьма не зразумелыя ўсе зыходныя ўмовы, пры якіх «распісваўся» ў сакавіку ўклад яе (ці яго?) бацькоў. У гэтым выпадку трэба звярнуцца ў сваё аддзяленне банка, дзе павінны ўжо атрымаць тыя ж дапаўненні. Можа, і не безвынікова.

Адным словам, аўтару (ці аўтарцы) прадастаўлена яшчэ адна магчымасць выпрабаваць свой лёс...

Можна было б і закончыць на гэтай аптымістычнай ноце... аднак, шчыра кажучы, не вельмі цягне на такое — перашкаджаюць асобныя пытанні. Скажам: ці не занадта ўжо любяць у нас паказытаць нервы? А іменна, няўжо ўсе ўмовы і вынікі таго ці іншага мерапрыемства нельга прадугледзець адразу? Гаворка ж часта ідзе пра рэчы, далёка не жартоўныя для нашага радавога савецкага грамадзяніна, які без вялікага энтузіязму глядзіць у заўтрашні дзень. Ці тут своеасаблівы прыём: спачатку аглушыць, потым ашчаслівіць...

Прынамсі, не будзем капрызіць: хутчэй у банк за кампенсацыяй. Пакуль той не перадумаў...

І. БАРАНОЎСКІ, кар. «Звязды».

Указ Прэзідэнта Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік

Аб узнагароджанні тав. ШАМЯКІНА І. П. ордэнам Дружбы народаў

За вялікі ўклад у развіццё савецкай літаратуры і плённую грамадскую дзейнасць узнагародзіць пісьменніка **Шамякіна Івана Пятровіча** ордэнам **Дружбы народаў.**

Прэзідэнт Саюза Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік М. ГАРБАЧОЎ.

Масква, Крэмль. 14 мая 1991 г.

Мітынг ў інстытуце

Усё менш дзён застаецца да 21 мая, калі адкрыецца сесія Вярхоўнага Савета БССР. Людзі звязваюць з ёй надзеі на прыняцце актуальных прававых актаў, накіраваных на стабілізацыю сацыяльна-палітычнай і эканамічнай абстаноўкі ў рэспубліцы.

Аб сваіх надзеях, звязаных з будучай сесіяй Вярхоўнага Савета, на мітынгу ў Беларускім інстытуце фізічнай культуры 14 мая ўсхвалявана гаварылі і выкладчыкі, і студэнты.

У прынятым на мітынгу звароце калектыву інстытута да Вярхоўнага Савета рэспублікі змяшчаецца заклік да народных дэпутатаў розных напрамкаў і перакананняў, у тым ліку і да апазіцыі, на канструктыўнае вырашэнне вострых праблем. Выказана думка, што забастоўкі і стачкі не дапамагаюць выхаду з крызіснага становішча, што ўсе спрэчныя пытанні трэба вырашаць канстытуцыйным шляхам.

Каменціруючы гэту падзею, рэктар інстытута прафесар Віктар Сакалоў сказаў:

— Паверце мне, гэта быў мітынг, які ніколькі не нагадваў тыя фармальныя сходы, што праводзіліся ў нядаўнія часы. Ініцыятыва ішла не ад кіраўніцтва інстытута або грамадскіх арганізацый, а ад саміх студэнтаў. Справа ў тым, што яна закладзена ў генетычным кодзе нашых выкладчыкаў і студэнтаў. Дабіцца высокіх вынікаў у спорце без цяжкасцей — немагчыма. Адсюль і псіхалагічная накіраванасць усяго калектыву — трэба працаваць, а не мітынгаваць. І заканамерна, што ў тыя красавіцкія дні, калі студэнты шэрагу мінскіх ВНУ стварылі свой гарадскі стачком, нашых студэнтаў сярод іх не аказалася.

(Кар. БЕЛТА).

Мінск.

Пастанова Вярхоўнага Савета СССР

АБ ПАРАДКУ ЎВЯДЗЕННЯ Ў ДЗЕЯННЕ ЗАКОНА СССР «АБ УНЯСЕННІ ЗМЯНЕННЯЎ У ЗАКОН СССР «АБ УСЕАГУЛЬНЫМ ВОІНСКІМ АБАВЯЗКУ»

Вярхоўны Савет СССР **пастанаўляе:**

1. Увесці ў дзеянне Закон СССР «Аб унясенні змяненняў у Закон СССР «Аб усеагульным воінскім абавязку» з моманту апублікавання.

2. Перавод на двухгадовы тэрмін абавязковай ваеннай службы правесці ў 1991—1992 гадах, захаваўшы ў гэты перыяд трохгадовы тэрмін абавязковай ваеннай службы для матросаў і старшын караблёў, суднаў і берагавых часцей баявога забеспячэння Ваенна-Марскога Флоту і марскіх часцей пагранічных войск, прызваных на абавязковую тэрміновую ваенную службу або пераведзеных з іншага віду (роду войск) Узброеных Сіл СССР да 1 студзеня 1991 года.

Старшыня Вярхоўнага Савета СССР А. ЛУК'ЯНАЎ.

Масква, Крэмль. 12 мая 1991 г.

Зона асаблівай увагі

Пытанне, вядома, цікавае...

Працягваюцца вясенне-палявыя работы ў... зоне жорсткага радыяцыйнага кантролю.

Год назад жыхары Малінаўкі, што ў Чэрыкаўскім раёне, пакінулі родную вёску. А на землях саўгаса «Сцяг», палавіна ўгоддзяў якога спісана, было створана навукова-вытворчае аб'яднанне «Надзея». Цяпер на землях, якія засталіся ў абароце, вырошчваюць фуражнае зерне, узровень забруджвання якога ў 2—3 разы перавышае гранічна дапушчальны. У абмен на гэта зерне аб'яднанне атрымлівае чыстае насенне, якое вясной зноў кладзецца ў забруджаную радыяцыяй глебу.

На жаль, выпадак гэты не адзінкавы. Падобная інфармацыя паступае і з Гомельскай вобласці. Як доўга яшчэ мы будзем збіраць ураджаі з забруджаных угоддзяў, перапрацоўваць іх у камбікармы, а затым купляць радыеактыўныя мяса і малако ў нашых магазінах? Пытанне гэта гучыць пакуль што рытарычна. Але за яго вырашэнне нясуць адказнасць зусім канкрэтныя людзі, надзеленыя ўладай. Можа настаў час назваць іх імёны? А заадно—пакласці канец такому сумнаму гаспадаранню.

На здымку: узровень забруджанасці зерня, на адгрузцы якога працуюць гэтыя хлопцы, перавышае гранічна дапушчальны ў 2,5 раза.

С. ЖАЛУДОВІЧ. (БЕЛТА).

ЧАС ПАДПІСАННЯ У ДРУК: ПА ГРАФІКУ 21.05, НУМАР ПАДПІСАНЫ У 21.05.

ЦІ БЫЦЬ ПАРТАРГАНІЗАЦЫІ Ў ШКОЛЕ?

Партыйныя будні

Адначасова з патрабаваннем аб вывадзе партыйных арганізацый з прамысловых прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў у апошні час усё часцей ставіцца пытанне аб «дэпалітызацыі» народнай адукацыі. Размова ідзе аб тым, каб забараніць у навучальных установах дзейнасць партыйных арганізацый і членства ў КПСС і ВЛКСМ настаўнікам агульнаадукацыйных школ, выкладчыкам прафтэхвучылішчаў, тэхнікумаў, ВНУ, навучэнскай і студэнцкай моладзі. Наступленне антыкамуністаў, паставіўшых сваёй мэтай выдаліць КПСС з палітычнай арэны, вядзецца напорыста, шырокім фронтам.

Такія дамаганні не могуць не трывожыць. Бюро ЦК КПБ на чарговым пасяджэнні, якое адбылося ў канцы сакавіка, заслухаўшы паведамленне Камісіі ЦК Кампартыі Беларусі па ідэалагічных пытаннях, адукацыі, навукі і культуры па праблемах «дэпалітызацыі» адукацыі, ацаніла іх як непрымальныя, незаконныя. Школа, падкрэслівалася на пасяджэнні Бюро, не павінна быць арэнай палітычнай барацьбы, зброяй у руках палітыкаў. Акрэсленыя прынцыпы і апублікаваны ў друку спецыяльны дакумент, у якім выкладзена пазіцыя ЦК Кампартыі Беларусі па пытанню «дэпалітызацыі» адукацыі.

Як гэтыя і многія іншыя надзённыя праблемы вырашаюцца сёння ў школьных партарганізацыях Клецкага раёна? Быць ім ці, як таго дамагаюцца розных «дэмакратаў», не быць? Якой думкі аб гэтым самі камуністы-педагогі, кіраўнікі навучальных устаноў?

Сакратар партыйнай арганізацыі сярэдняй школы № 1 г. Клецка Лілія Віктараўна Мялешка, калі загаварыў з ёй на гэту тэму, выказала такое меркаванне: калі і «дэпалітызаваць» партыйную арганізацыю, як гэтага некаму вельмі хочацца, то хто заменіць яе, хто замест камуністаў прыйдзе ў школу? Вакуум жа не бывае.

У гэтай жа школе пачуў ад настаўніцы такую думку:

— Няма і не можа быць педагогікі без палітыкі, ідэалогіі. Гэта ж бездухоўнасць. Калі камуністаў не будзе ў школе, то наша месца тут жа займуць іншыя, каму не даспадобы КПСС, Савецкая ўлада. Забарону на членства ў КПСС мы расцэньваем не інакш як праследаванне за перакананні, як забарону на прафесію па палітычных матывах. Настаўніка спрабуюць пазбавіць грамадзянскай пазіцыі, не даць магчымасці мэтанакіравана ўплываць на фарміраванне школьніка. Яго проста пазбаўляюць права быць педагогам. Такога не павінна быць у прававой дзяржаве, якую мы ствараем.

У партыйнай арганізацыі школы 20 камуністаў. Яна, як і раней, дапамагае настаўніцкаму калектыву своечасова вырашаць надзённыя задачы навучання і выхавання вучняў. Не так даўно сям'ю камуністаў папоўнілі настаўніца пачатковых класаў Н. Лапіч, выкладчык працоўнага навучання С. Шамрук. Не без гонару расказала, што нікто ў іх з КПСС не выйшаў і выходзіць не збіраецца.

Няма такіх людзей і ў іх калег — у другой сярэдняй школе. Устойлівасць гэтых партарганізацый, думаецца, невыпадковая. Большасць камуністаў тут, як і належыць педагогам, людзі разважлівыя, удумлівыя, з цвёрдымі ідэйнымі перакананнямі і поглядамі. Мяняць іх яны не спяшаюцца. У многім гэтаму спрыяе дзелавы тон, які задаюць у рабоце з людзьмі важакі школьных камуністаў — Л. Мялешка і выкладчык гісторыі Т. Высоцкая. Мусіць, не апошнюю ролю тут сыграла і тое, што настаўнікі бачаць у партыйным камітэце сваіх абаронцаў і надзейных памочнікаў. А ідзе гэта ад першага сакратара райкома М. Драбатовіч, сталага педагога і не менш вопытнага партыйнага работніка. І сёння ў блізкіх і аддаленых вёсках раёна памятаюць Марыю Аляксандраўну па тых добрых справах, якія яна рабіла для людзей, працуючы сакратаром райкома партыі. Ёсць у яе і чым ганарыцца. Таму і прыслухоўваюцца да яе, ідуць са сваімі клопатамі, турботамі, трывогамі.

Калі ж гаварыць аб выбыцці з партыі, то Клецкі раён у гэтым плане выглядае лепш за многія іншыя. Летась, напрыклад, з партыі выйшла 3,8 працэнта камуністаў, у той час як па рэспубліцы гэты паказчык у сярэднім склаў 9,5 працэнта. Чым гэта растлумачыць? Магчыма, лепшай работай партарганізацый? Ці дзелавітасцю, арганізаванасцю, працавітасцю сельскіх партыйцаў, умелым кіраўніцтвам (не будзем саромецца гэтых слоў), што дало раёну магчымасць на працягу раду апошніх гадоў займаць у вобласці і рэспубліцы лідзіруючае месца па важнейшых паказчыках сельскагаспадарчай вытворчасці? Думаецца, хутчэй за ўсё другое.

Нельга не сказаць пра тую пастаянную ўвагу, якую тут удзяляюць школе «апаратчыкі», як любяць сёння называць партыйных работнікаў. У Заастровіцкай сярэдняй школе расказалі пра адзін з такіх выпадкаў. Зянон Кузьміч Ломаць, першы сакратар райкома партыі, калі толькі прыбыў на гэту пасаду з іншага раёна, знаёміўся са школамі своеасаблівым чынам. Перад тым, як ехаць, званіў у школу, распытваў пра справы і клопаты, цікавіўся, у чым маюць патрэбу. У Заастровічы прыехаў ужо з кіраўнікамі будаўнічых гаспадарак. І дзіва: многія праблемы былі вырашаны хутка, хаця доўгі час лічыліся невырашальнымі.

Не цураўся клопатаў школ і іх партыйных арганізацый і былы першы сакратар РК КПБ А. Ярашук, які нядаўна быў абраны ў ЦК КПБ. Першым сакратаром райкома партыі на альтэрнатыўнай аснове выбраны М. Мацука, якога ў раёне добра ведаюць і паважаюць, бо чалавек ён свой, тут, на Клеччыне, нарадзіўся і вырас, як кажуць, дарос да намесніка старшыні райвыканкома. Хочацца пажадаць, каб Міхаіл Міхайлавіч быў сваім чалавекам і для школ, іх партыйных арганізацый, каб добрыя традыцыі клапатлівых, добразычлівых адносін партыйных органаў да народнай асветы захоўваліся і прымнажаліся.

У гэты нялёгкі для партыі і краіны час на Клеччыне не баставалі, не выступалі за дэпартызацыю калгасаў і саўгасаў, за «дэпалітызацыю» навучальных устаноў. Але і ў гэтым эканамічна моцным, адносна спакойным раёне ідуць тыя ж працэсы, якія характэрны для ўсёй краіны. Узяць хоць бы выбыццё з радоў КПСС. Не зніжаецца яно, а расце, і гэта не можа не трывожыць. У райкоме партыі назвалі лічбы: за мінулы год партыю пакінулі 81 чалавек, за тры месяцы сёлета — 64. Сярод іх настаўнікаў усяго 6 чалавек.

Дык што — рывоі за далейшы лёс школьных партарганізацый, педагогаў-камуністаў няма? І так, і не. Сёння ў раёне з партыйных арганізацыях педагогаў няма. А заўтра? Вось што трывожыць. Былое мала — радуе. Хваліцца, што пастаўнікоў не густа. З апошніх прынятых сёлета за тры месяцы ў члены КПСС толькі адзін настаўнік. Усяго ж у раёне з 616 працоўных педагогаў 145 камуністаў, сярод якіх значная частка пенсіянераў. Гэта не больш 20—22 чалавек. У апошні з 36 школ камуністы з'явіліся ў партарганізацыях.

Кажуць, настаўніцкая партарганізацыя, як і ўся партыя, вымушана перабудоўвацца. Ці ёсць тут база? Ёсць. Перш за ўсё гэта маладыя педагогі. Іх у раёне больш за 260 чалавек. Нямала беспартыйных настаўнікаў і некамсамольскага ўзросту. Але з паступленнем у партыю ні тыя, ні другія не спяшаюцца.

— Калі раней многія з асветнікаў імкнуліся ў партыю,— гаворыць сакратар партыйнай арганізацыі другой Клецкай СШ Т. Высоцкая,— то іх, як і іншых прадстаўнікоў інтэлігенцыі, усяляк тармазілі. Давалі ў асноўным дарогу толькі тым, каго вылучалі на кіруючую пасаду. З радавых педагогаў рэдка хто быў камуністам. Крыўдзілі нас. Цяпер усякія абмежаванні знялі. Але ж чамусьці тыя, з партыяй сталася. І гэта ў той час, калі камуністам самасудам і фізічнай расправай пагражаюць.

Нядзіва, як і камуністаў, усіх працоўных, глыбока трывожыць тая крызісная сітуацыя, якая склалася ў сацыяльна - эканамічным, палітычным жыцці краіны, міжнацыянальных адносінах, у дзейнасці партыі.

Каб уплываць на працэсы, якія адбываюцца сёння ў школьных партарганізацыях, неабходна валодаць сітуацыяй. Аксіёма, якую мы ўсе добра ведаем, але, на жаль, не заўсёды і не ўсё для гэтага робім. Сёння, напрыклад, ні ў ЦК КПБ, ні ў Міністэрстве народнай адукацыі БССР не ведаюць, колькі ў рэспубліцы выбыўшых з партыі педагогаў, дзе і чаму ідуць гэтыя працэсы. У цяперашняй крызіснай сітуацыі школа, педагог павінны быць у цэнтры ўвагі партыі. Тут моладзь, з якой будзе заўтра новае грамадства.

У. КУЗЬМЯНКОЎ,
старшы навуковы супрацоўнік Інстытута грамадска-палітычных даследаванняў Кампартыі Беларусі, кандыдат гістарычных навук.

Час біць у званы...

Гаворачы аб экалагічных праблемах у нашай рэспубліцы, мы ў апошні час маем на ўвазе вынікі Чарнобыля. Так, гэта бяда страшная, але ж вайна чалавека супраць прыроды пачалася задоўга да трагічнага красавіка 86-га. І праблема тут не менш вострая, а ў нашых умовах — тым больш.

Сенненшчына — адносна чысты раён у Беларусі. Тут няма буйных прамысловых прадпрыемстваў, якія забруджвалі б атмасферу і ваду сваімі адходамі, затое шмат лясоў, на першы погляд, можа здацца, што з экалогіяй тут усё ў парадку.

— Каб жа так. Чаго-чаго, а праблем з прыродай у нас хапае,— так лічыць Уладзімір Марутоў, начальнік райінспекцыі па экалогіі. — Гаварыць, што ў нас усё дрэнна, нельга. Але найбольш трывожыць стан малых рэк. Калісьці пра іх гаварылася многа, прымаліся пастановы, але на практыцы нічога не рабілася. А малыя рэкі — крыніца папаўнення буйных водных артэрый. І трэба памятаць, што разам з вадой яны нясуць у іх і ўвесь бруд, усе прамысловыя адходы, якія трапляюцца на іх шляху.

Для таго каб хоць неяк зменшыць негатыўнае ўздзеянне чалавека на малыя рэкі, два гады назад Сенненскі гарвыканком зацвердзіў сваю пастанову «Аб устанаўленні водаахоўных зон і прыбярэжных палос малых рэк на тэрыторыі раёна». Віцебскі філіял Беларускага праектнага інстытута склаў карту, на якой пазначаны ўсе рэкі Сенненшчыны, устанавіў водаахоўныя зоны. Іх плошча склала 32.816 гектараў, а дабаўце сюды яшчэ 3 тысячы гектараў прыбярэжных палос і ўбачыце, якая тэрыторыя ўзята пад апеку.

Тут выяўлены ўсе аб'екты, якія сваёй дзейнасцю ўплываюць на чысціню вады. Гэта калгасныя фермы, склады ядахімікатаў і ўгнаенняў, майстэрні. Былі ўзяты пад кантроль усе прамысловыя прадпрыемствы, якія скідваюць у рэкі свае вытворчыя і бытавыя сцёкі. Гэтай пастановай прадугледжваецца вынас за межы водаахоўных зон 28 аб'ектаў — у пераважнай большасці невялікіх ферм і калгасных майстэрань. За мінулы год вынесена ўжо 19, астатнія будуць выдалены з ахоўнай зоны сёлета. Тыя ж аб'екты, якія нельга закрыць, абвалаваны. Да таго ж, праведзена залужэнне 50 гектараў ворнай зямлі прыбярэжных палос.

Зараз Сенненская райінспекцыя па экалогіі кантралюе выкананне рашэнняў пастановы. Нельга сказаць, што ўсё ідзе гладка — толькі за мінулы год у выніку шасцідзесяці праверак было выяўлена нямала парушэнняў. Да адказнасці прыцягнута амаль 30 кіраўнікоў і іншых службовых асоб, вінаватых у забруджванні рэк. На іх накладзены штрафы да 100 рублёў.

Акрамя таго, зусім нядаўна тут уласнымі сіламі склалі экалагічныя пашпарты многіх рэк, дадаткова правялі даследаванні і выявілі яшчэ нямала забруджвальнікаў вод. Уважліва была вывучана буйнейшая на Сенненшчыне рака Лучоса. Па тэрыторыі раёна яна цячэ ўсяго тры кіламетры, але вадазбор даволі вялікі — рэк і раўчукоў упадае ў яе агульнай працягласцю 290 кіламетраў. Зразумела, яны нясуць у Лучосу ўсё, што трапляецца на іх шляху.

Гэта што датычыць рэчак. А ў раёне ж яшчэ 53 возеры. Тут свае праблемы. Таму плануецца стварыць такія водаахоўныя зоны і на азёрах. З мінскім творчым аб'яднаннем «Тэмп», якое займаецца даследаваннем экалагічнай абстаноўкі і распрацоўвае мерапрыемствы па яе паляпшэнню, мы заключылі дагавор. Неўзабаве «Тэмп» прадставіў цэлы том сваіх даследаванняў. Была дадзена характарыстыка ўсіх азёр, бралася проба вады, грунту на перспектыву іх выкарыстання. Ёсць у раёне, як аказалася, шэсць вадаёмаў, дзе можна здабываць сапрапель — гэта глеістыя адкладанні, якія можна выкарыстоўваць на ўгнаенні, прычым зусім бясшкодныя. А ў адным з азёр — Святым — знойдзена лекавая гразь. Не чакалі, прызнацца, такога падарунку...

Якія ж негатыўныя з'явы па вадаёмах? Многія з іх зарастаюць, у самыя буйныя скідваюцца прамысловыя адходы. Гэта датычыцца, напрыклад, Сенненскага возера. Сам райцэнтр размешчаны значна вышэй, а таму вясной або пасля ліўняў усе нечыстоты плывуць туды. Не прадумана як след сістэма меліярацыі — каналы нясуць у вадаёмы добра ўгноеную ваду. Адсюль — цвіценне і хуткае зарастанне нават буйных азёр, гіне рыба.

А. СЛАНЕЎСКІ,
кар. «Звязды».

Энергетыка: учора, сёння, заўтра

Рэха публікацыі

Хацелася б прадоўжыць размову, пачатую «Звяздой» аб праблемах энергетыкі. Сітуацыя ў рэспубліцы, сапраўды, складаная. Паводле ацэнак рада спецыялістаў, ужо наступнай зімой, калі яна акажацца хоць крыху халаднейшай за сёлетнюю, тэмпература ў нашых кватэрах не будзе перавышаць 15—16 градусаў. Магчыма, і нам давядзецца адключаць тых або іншых спажыўцоў, вулічнае асвятленне, змяняць графікі работы прадпрыемстваў. Надзеі на тое, што выручыць у чарговы раз адзіная энергасістэма краіны, невялікія. Перш за ўсё таму, што лішак магутнасцей у суседніх рэспубліках вельмі нязначны. Акрамя таго, можна чакаць, што на фоне складанай экалагічнай абстаноўкі кожная з іх будзе развіваць сваю энергетычную базу толькі ў той ступені, у якой патрэбна ёй самой. Тэндэнцыя да дэцэнтралізацыі энергетычнага будаўніцтва ў значнай ступені абумоўлена яшчэ і тым, што, пачынаючы з 1991 года, рэзка скарочаны дзяржаўныя капіталаўкладанні ў гэту сферу. Асноўная частка аб'ектаў павінна будавацца за кошт уласных сродкаў рэспублік і рэгіёнаў. Не трэба быць вялікім празарліўцам, каб прадказаць: будавацца будзе толькі тое, што крайне неабходна або вельмі выгадна.

Такім чынам, адмова ад будаўніцтва АЭС у спалучэнні з курсам на самазбалансаванасць рэгіёнаў прымушаюць рэспубліку тэрмінова шукаць уласныя шляхі вырашэння праблемы. Бясспрэчна, магістральны напрамак, здольны забяспечыць больш-менш буйны прырост магутнасцей, — гэта расшырэнне дзеючых і будаўніцтва новых буйных электрастанцый, працуючых на арганічным паліве. Але гэта выключна экстэнсіўны шлях — доўгі, цяжкі, патрабуючы вялікіх затрат, якія доўга не будуць даваць аддачы. Што ж рабіць?

Перш за ўсё, эканоміць. І там, дзе выпрацоўваецца святло і цяпло, і там, дзе яны выкарыстоўваюцца. Падтрымкі заслугоўваюць любыя меры, здольныя забяспечыць удзельную эканомію паліва не менш як 5 тон на тысячу рублёў капіталаўкладанняў. Гэта мінімум, пры якім затраты акупляюцца прыкладна за тры гады — тэрмін для галіны дапушчальны. Інакш кажучы, і энергазберажэнне павінна быць эфектыўным, а не любой цаной. Патэнцыяльныя ж магчымасці яго ў рэспубліцы вельмі значныя. Калі нашы прадпрыемствы ўсе разам возьмуцца за справу, то ёсць рэальны шанц зменшыць цяперашняе выкарыстанне электраэнергіі на 5—7,5 працэнта, цеплавой — на 10—15.

Яшчэ адзін не выкарыстоўваемы Айчынай пласт — малая энергетыка, якая тоіць у сабе значныя рэзервы. Новыя эканамічныя ўмовы, складаная экалагічная абстаноўка, зарубежны вопыт прымушаюць нас глянуць на яе ролю зусім па-іншаму. Даследаванні, праведзеныя спецыялістамі інстытута «Энергасеткапраект», іншых НДІ і арганізацый, даюць магчымасць намеціць некалькі прымальных для рэспублікі шляхоў. Першы з іх — збудаванне лакальных газатурбінных электрастанцый малой і сярэдняй магутнасці непасрэдна пры заводах, фабрыках, аб'яднаннях. Гэта могуць быць прадпрыемствы будматэрыялаў, як, напрыклад, узводзімыя камбінаты ў Маларыце, Фаніпалі, Буда-Кашалёве, кожнаму з якіх спатрэбіцца 50—55 мегават. Або прадпрыемствы па перапрацоўцы сельгаспрадукцыі, птушкафабрыкі і некаторыя іншыя. Нядрэнна было б пры гэтым памятаць, што за кошт глыбокай утылізацыі цяпла каэфіцыент карыснага дзеяння такіх станцый амаль удвая вышэйшы, чым прадпрыемстваў вялікай энергетыкі.

Трэба прызнаць, нягледзячы на ўсе вартасці, прымяненне такіх станцый будзе ўсё ж абмежаваным. Па-першае, ім патрэбны адносна буйныя спажыўцы, якія працуюць па роўнаму графіку. Па-другое, турбінам неабходны газ высокага ціску, што вымушае размяшчаць іх побач з размеркавальнымі станцыямі або аснашчаць спецыяльнымі кампрэсарамі. І тое, і другое стварае пэўныя нязручнасці. Але паводле прагнозаў першая газатурбіна з'явіцца ў Беларусі ў 1993 годзе. Як паказваюць разлікі, за кошт іх будаўніцтва рэспубліка можа на 600 мегават або на 10 працэнтаў павялічыць цяперашнюю магутнасць.

Другі шлях — мікраэлектрастанцыі - аўтаматы для комплекснага энергазабеспячэння адносна дробных спажыўцоў — прадпрыемстваў жыллёва-камунальнай, сельскай гаспадаркі. Працуюць яны на спецыяльных рухавіках унутранага згарання, як на газе (прыродным або звадкаваным), так і на вадкім паліве, што таксама вельмі важна. Вытворчасць такіх станцый можна хутка арганізаваць. Яны яшчэ на 5 працэнтаў знізяць дэфіцыт магутнасцей. Столькі ж дасць аднаўленне існуючых і будаўніцтва новых малых гідраэлектрастанцый.

Такім чынам, набіраецца ў суме 25—30 працэнтаў ад таго, што мы маем сёння. Меншы ўзнос, і ўсё-такі ўзнос, маглі б зрабіць і іншыя, працуючыя аўтаномна нетрадыцыйныя крыніцы энергіі, якія таксама мэтазгодна развіваць у рэспубліцы, выкарыстоўваючы, напрыклад, сонца, паветра, біяэнергію. Чым не падмога вялікай энергетыцы і народнай гаспадарцы ў цэлым?

Не будзем утойваць, атрымаць такую энергію таксама няпроста. На сённяшні дзень у краіне не выпрацоўваецца нізканапорнае абсталяванне малой магутнасці, няма яго і для станцый-малютак на рухавіках унутранага згарання. Няма надзей на закупкі за рубяжом... Выхад адзін: арганізаваць уласную вытворчасць. Гэта цалкам пасільная задача для рэспубліканскага машынабудаўнічага комплексу. Больш таго, па нашаму глыбокаму перакананню, яна павінна стаць прыярытэтнай. Бо гаворка ідзе аб выпуску вельмі перспектыўнай прадукцыі, якая будзе карыстацца неабмежаваным попытам на ўнутраным рынку і вельмі хутка з вялікай верагоднасцю стане прадметам экспарту.

Энергія пярвічная. Без яе не будзе ні тавараў, ні машын, ні камфорту — нічога. Гэта павінны добра разумець усе.

В. ПЕКЕЛІС,
Е. ШЧУР,
кандыдаты тэхнічных навук, супрацоўнікі інстытута «Энергасеткапраект».
(БЕЛТА).

Мантажніца аднаго са зборачных цэхаў Брэсцкага вытворчага аб'яднання сродкаў вылічальнай тэхнікі Алена **ЛАЗОЎСКАЯ** працуе на эксперыментальным участку. Тут асвойваюць новыя віды прадукцыі, і таму неабходна асаблівая дакладнасць і акуратнасць у рабоце. Хоць у калектыве Алена самая маладая, гэта не перашкаджае ёй быць майстрам сваёй справы.

Фота Э. КАБЯКА. (БЕЛТА).

НАДЗЕЙНЫ ПАРТНЁР

У Мінску на тэрыторыі ВДНГ Беларусі з 13 па 16 мая праходзіць выстаўка медабсталявання і інструментарыю індыйскай фірмы «Дзіна інтэрнэшнл». Гэта фірма, заснаваная каля пяці гадоў назад выпускніком аднаго з маскоўскіх ВНУ, добра вядома савецкім медыкам.

Цяпер грамадзянін Індыі Х. Котлія — прэзідэнт «Дзіна інтэрнэшнл». Ён стварыў яе ў Маскве адразу пасля заканчэння ВНУ з мэтай аказаць садзейнічанне савецкай краіне ў павышэнні ўзроўню тэхнічнай аснашчанасці савецкай аховы здароўя.

У адрозненне ад іншых фірм, якія імкнуцца толькі прадаць свае тавары, расказвае Х. Котлія, мы ўзялі на сябе ўвесь комплекс работ, звязаных з азнаямленнем спецыялістаў з новай тэхнікай і арганізацыяй сервіснай службы. Правялі перагаворы з фірмамі ФРГ і Амерыкі, атрымалі іх згоду на продаж у СССР навейшай тэхнікі для бальніц на льготных умовах. Арганізавалі ў Маскве дэманстрацыйную залу, дзе можна паглядзець гэта абсталяванне ў дзеянні, атрымаць навуковую кансультацыю, падабраць неабходнае для канкрэтных умоў абсталяванне. Мы стварылі рад сумесных прадпрыемстваў, якія фактычна выконваюць ролю нашых філіялаў у Вільнюсе, Кіеве, Пяцігорску, Ташкенце, Новасібірску. Такі апорны цэнтр будзем ствараць і ў Беларусі, куды паставілі бальніцам і клінікам разнастайнае стаматалагічнае абсталяванне, хірургічны інструментарый, эндаскапічную тэхніку. Але персанальную выстаўку ў Мінску «Дзіна інтэрнэшнл» праводзіць упершыню. Мы вырашылі паказаць беларускім вучоным і спецыялістам сусветныя навінкі ў галіне стаматалогіі, хірургіі, імуналогіі і некаторых іншых напрамках медыцыны.

Між іншым, некаторым з іх, у прыватнасці эксперту фірмы «Белзнешпром» Баляславу Мартусевічу, гэтыя навінкі ўжо знаёмыя. Для лячэння людзей, якія пацярпелі ад чарнобыльскай аварыі, «Дзіна інтэрнэшнл» уручыла медыкам Беларусі некалькі набораў эндаскопаў фірмы «Карл Шторц».

З. ХРОМАВА,
кар. ТАСС.

Прэзідэнт Літбела

Гісторыя без «белых плям»

На пытанні: «Што такое Літбел?» дакладна адкажа не кожны. Літоўска-Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка (скарочана Літбел), Сацыялістычная Савецкая Рэспубліка Літвы і Беларусі — гэта розныя назвы адной і той жа рэспублікі, якая была створана шляхам аб'яднання Савецкай Беларусі і Савецкай Літвы на падставе рашэння Цэнтральнага Камітэта РКП (б) па ініцыятыве У. І. Леніна. Гэта рэспубліка ўключала тэрыторыю Віленскай і Мінскай, а таксама неакупіраваныя часткі Ковенскай і Гродзенскай губерняў. Яе стварэнне мела на мэце згуртаваць працоўных абедзвюх рэспублік для барацьбы з унутранай контррэвалюцыяй і ваеннай інтэрвенцыяй, умацаваць Савецкую ўладу.

Пасля таго, як з'езды Саветаў абедзвюх рэспублік прынялі дэкларацыю аб аб'яднанні, 27 лютага 1919 года на сумесным пасяджэнні ЦВК рэспублік быў створаны аб'яднаны ЦВК на чале з Казімірам Ціхоўскім, якому толькі споўніўся 31 год. Да выбрання на гэту пасаду ён быў членам Часовага рэвалюцыйнага ўрада Літвы, а затым старшынёй Віленскага Савета рабочых дэпутатаў.

У пачатку сакавіка ў Вільнюсе праходзіў аб'яднаўчы з'езд кампартыі Беларусі і Літвы, які вырашыў стварыць адзіную Камуністычную партыю Літвы і Беларусі. У састаў яе Цэнтральнага Камітэта разам з такімі прафесіянальнымі рэвалюцыянерамі, як Міцкявічус - Капсукас, Мяснікоў, Кнорын, Багуцкі, увайшоў і Ціхоўскі.

Яго дзейнасць у гэты перыяд была шматграннай. Нямала сіл і энергіі забірала работа па стварэнню Саветаў дэпутатаў і арганізацыі іх дзейнасці. Цікава, што гэтыя органы ў гарадах Літоўска-Беларускай ССР ствараліся з разліку 1 дэпутат на 50 выбаршчыкаў, але не менш 20 і не больш 200 дэпутатаў, а ў паселішчах — 1 дэпутат на 10 выбаршчыкаў, але не менш 3 і не больш 20 дэпутатаў на кожнае паселішча. Тэрмін паўнамоцтваў дэпутатаў быў роўны 3 месяцам.

У Літве і Беларусі былі нацыяналізаваны ўсе фабрыкі і заводы, з якіх з прыходам Савецкай улады ўцяклі гаспадары.

Калі ў красавіку 1919 года войскі буржуазнай Польшчы захапілі Вільнюс, Савет Абароны, урад і наркаматы Літбела пераехалі спачатку ў Дзвінск (Даўгаўпілс), а 28 красавіка — у Мінск. Старшынёй Савета Абароны быў Міцкявічус-Капсукас, а яго членамі — Уншліхт, Калмановіч, Ціхоўскі, Бош, Кнорын. Савет сканцэнтраваў усю дзяржаўную і ваенную ўладу і дзейнічаў у кантакце з РВС Беларуска-Літоўскай арміі (з чэрвеня 1919 г. 16-я армія). У маі — ліпені 1919 года Савет Абароны Літвы і Беларусі кіраваў абаронай Мінска і аховай тылу Заходняга фронта.

Менавіта тады, вясной — летам 1919 года, у Мінску з усёй сілай праявіліся выдатныя арганізатарскія здольнасці Ціхоўскага. Адначасова з выкананнем абавязкаў старшыні ЦВК Літбела, члена Савета Абароны ў маі - ліпені 1919 года ён з'яўляўся наркомам земляробства, а ў ліпені — жніўні — старшынёй Мінскага гарсавета.

А становішча пад Мінскам рабілася ўсё больш напружаным. Да чэрвеня 1919 года ў Польшчу з Францыі была перакінута 70-тысячная армія Галера, сфарміраваная з польскіх ваеннаслужачых, якія знаходзіліся ў перыяд першай сусветнай вайны ў французскай арміі.

Меры, прынятыя Саветам Абароны Літбела па ўмацаванню Чырвонай Арміі, забяспечылі некаторы поспех у барацьбе з белапалякамі. Часцям 16-й арміі ўдалося спыніць іх наступленне. Ужо 10 ліпеня Міцкявічус-Капсукас паведаміў У. І. Леніну, што наступленне польскіх легіянераў спынена за трыццаць кіламетраў ад Мінска.

У гэты час на Заходні фронт прыбывае новы член Рэўваенсавета І. Сталін. У адрозненне ад пераважнай большасці тых, хто назначаўся на гэту адказную пасаду, Сталін адначасова з'яўляўся членам Палітбюро ЦК партыі, наркомам па справах нацыянальнасцей, членам Рэўваенсавета Рэспублікі і прадстаўніком ВЦВК у Савеце рабочай і сялянскай абароны. Ён любіў, каб на месцах яго слова было рашаючым. А далей адбылася падзея, якая каштавала К. Ціхоўскаму жыцця.

Прыбыўшы ў Мінск, Сталін правёў тут нараду з членамі ўрада Літоўска-Беларускай ССР. Ён лічыў, што ў мэтах умацавання Чырвонай Арміі ўрад і Савет Абароны Літоўска-Беларускай ССР трэба распусціць, накіраваўшы іх членаў у органы фронта. Сваю прапанову Сталін выказаў на нарадзе і тэлеграфаваў аб гэтым у ЦК РКП(б) і У. І. Леніну.

Трэба адзначыць, што ў радзе артыкулаў, у тым ліку і ў афіцыяльных выданнях, сцвярджаецца, што Літоўска-Беларуская ССР існавала да ліпеня 1919 года. Гэты вывад аўтары рабілі ў асноўным з таго, што ў гэты час Сталін прапанаваў распусціць урад Літбела. Доўгія гады многія гісторыкі і юрысты не мелі магчымасці глыбока вывучыць усе дакументы і слепа верылі таму, што, калі Сталін унёс прапанову аб роспуску ўрада Літбела, то так яно і адбылося.

А падзеі разгортваліся наступным чынам. Цэнтральны Камітэт Камуністычнай партыі (бальшавікоў) Літвы і Беларусі не пагадзіўся з прапановай Сталіна. 14 ліпеня ён абмеркаваў пытанне «Аб перабудове вышэйшых савецкіх і партыйных органаў Л і Б і іх далейшым існаванні ў сувязі з цыркулярным пісьмом ЦК РКП(б) і прапановай Сталіна аб прадастаўленні для франтавой работы не менш 10 работнікаў». ЦК КП(б) Л і Б прызнаў неабходным існаванне ў далейшым Літоўска-Беларускай ССР.

У той жа дзень, 14 ліпеня 1919 года, было зроблена запытанне па прамому проваду ў ЦК РКП (б) В. Міцкявічусам-Капсукасам, Я. Далецкім наконт прапановы І. Сталіна аб ліквідацыі рэспублікі. «Таварыш Сталін,— заявілі яны, — настойвае, каб сёння ж зрабілі самаліквідацыю, таму неабходна нам цяпер жа атрымаць адказ».

Аргбюро ЦК РКП(б), разгледзеўшы прапанову Сталіна і рашэнне ЦК Кампартыі Літвы і Беларусі ад 14 ліпеня, палічыла нясвоечасовай ліквідацыю ўрада Літоўска-Беларускай ССР, прызнала мэтазгодным абмежавацца толькі ліквідацыяй Савета Абароны і ўрадавага апарату.

Як адзначаў у гутарцы з аўтарам гэтых радкоў былы сакратар Ваенна-рэвалюцыйнага камітэта БССР і сакратар ЦВК БССР І. Клішэўскі, для Сталіна такое рашэнне Аргбюро ЦК партыі было «паўперамогай», ён не цярпеў пярэчанняў і затаіў крыўду на кіраўнікоў Літбела, асабліва на Міцкявічуса-Капсукаса, Ціхоўскага і Далецкага.

...Трагічнае лета 1937 года. Разгар сталінскіх рэпрэсій. Пасля закрытага працэсу над вядомымі военачальнікамі, у выніку якога былі расстраляны Тухачэўскі, Якір, Убарэвіч і інш., настала чарга кіраўнікоў Літоўска-Беларускай ССР, якія ў Мінску ў ліпені 1919 года адважыліся выступіць супраць прапановы Сталіна. Да таго часу памерлі «галоўны крыўдзіцель Сталіна» Міцкявічус-Капсукас, член Савета Абароны Бош, некаторыя іншыя. Сталін выклікаў Яжова і даў загад арыштаваць былых кіраўнікоў Літоўска-Беларускай ССР і членаў Савета Абароны Літбела, многія з якіх да гэтага часу былі адказнымі работнікамі Камінтэрна, кіраўнікамі Камуністычнай партыі Літвы, Камуністычнай партыі Польшчы.

Неўзабаве былі арыштаваны намеснік Старшыні СНК і член Прэзідыума ЦВК Літбела Я. Далецкі, намеснік Старшыні ЦВК, нарком па ваенных справах, член Савета Абароны І. Уншліхт, нарком асветы Літбела, які стаў потым генеральным сакратаром ЦК Кампартыі Польшчы, Ю. Ляшчынскі, сакратар ЦК КП(б) Л і Б, член Савета Абароны В. Кнорын, міністр унутраных спраў З. Алекса-Анрэціс, нарком прадуктаў харчавання, член Савета Абароны М. Калмановіч, член Прэзідыума ЦВК Літбела Р. Піляр і іншыя. Усе яны ў той час знаходзіліся на тэрыторыі СССР.

Значна цяжэй было арыштаваць К. Ціхоўскага, якога Сталін не забываў і лічыў адным з «галоўных сваіх крыўдзіцеляў».

Казіміра Генрыхавіча тэрмінова выклікаюць у Маскву па лініі Камінтэрна з Іспаніі, дзе ён быў адным з кіраўнікоў інтэрнацыянальных брыгад. У службовым запале работнікі НКУС арыштавалі Ціхоўскага прама ў вагоне, не даязджаючы да Масквы.

Абвінавачванні, якія прад'яўляліся Казіміру Генрыхавічу, некалькі разоў мяняліся. Адзін следчы называў яго агентам польскай дэфензівы, другі — нямецкай разведкі, трэці — французскай разведкі. Нягледзячы на катаванні, Ціхоўскі адхіліў прад'яўленыя яму страшныя абвінавачванні. Яго не стала роўна за год да пачатку Вялікай Айчыннай вайны — 22 чэрвеня 1940 года.

Э. ІОФЕ,
кандыдат гістарычных навук.

АПОШНЯЯ ІНФАРМАЦЫЯ ад 18 да 18 СУТАК

СЛУЖБА ПА КАНТРАКТУ

Вярхоўны Савет СССР прыняў пастанову аб правядзенні ў Міністэрстве абароны СССР эксперыменту па камплектаванню ў добраахвотным парадку па кантракту пасад матросаў і старшын Ваенна-Марскога Флоту ваеннаслужачымі, якія знаходзяцца на абавязковай тэрміновай ваеннай службе. У чатырох злучэннях Ваенна-Марскога Флоту праводзіцца эксперымент па камплектаванню ў добраахвотным парадку па кантракту пасад матросаў і старшын ваеннаслужачымі, прызванымі на абавязковую тэрміновую ваенную службу ў 1991 годзе. Кантракт заключаецца на 2,5 года з матросамі і старшынамі Ваенна-Марскога Флоту пасля праходжання імі не менш шасці месяцаў абавязковай тэрміновай ваеннай службы.

НАДЗЕЯ ПАМІРАЕ АПОШНЯЙ

МАГІЛЁЎ. (А. Санчук). Абнародаваны статыстычныя даныя аб выніках работы народнай гаспадаркі вобласці за 1 квартал. Яны выклікаюць вялікую трывогу і сведчаць аб нарастанні крызісу эканомікі рэгіёна.

Прамысловасць вобласці, якая па тэмпах росту аб'ёмаў вытворчасці доўгі час займала вядучыя пазіцыі ў рэспубліцы і краіне, бадай упершыню за пасляваенныя гады на 2,5 працэнта знізіла выпуск прадукцыі. Менш выраблена хімічных валакнаў і ніцей, электрарухавікоў, скрэпераў і шмат іншага.

Падзенне назіраецца і ў іншых галінах эканомікі, у тым ліку ў сельскай гаспадарцы. На 6,9 тысячы тон менш атрымана малака, на 1,2 мільёна штук — яек. [illegible]

Зараз у вобласці ідзе шырокае абмеркаванне праекта праграмы [illegible] мер па пераадоленню крызісу, якую прапануе ўрад рэспублікі. На яе апошняя надзея.

АМАТАРЫ ДАРМАВОГА МЯСА

МІНСК. 14 мая былі «ураджайным» для супрацоўнікаў аддзела аховы пры Кастрычніцкім РАУС. У 11 гадзін яны затрымалі каля Мінскага мясакамбіната трактарыста. Ён працаваў недалёка ад гэтага прадпрыемства на замацаваным бульдозеры. Надумаўшыся пажывіцца, [illegible] мясапрадукты на суму 273 рублі і спрабаваў уцячы. Уцячы аднак не ўдалося — затрымалі вартавыя правапарадку.

Неадольнае жаданне пасмакаваць дармавым далікатэсам штурхнула на злачынства вадзіцеля са Стоўбцаў Ш., які прыехаў [illegible], і шафёра УМ-79 спецтрэста «Будмеханізацыя» М., што выконваў на тэрыторыі камбіната мантажныя работы. Пакідаючы прадпрыемства, яны прыхапілі далікатэсаў на суму адпаведна 350 і 800 рублёў. Але і на гэты раз міліцэйская ахова спрацавала дакладна — зладзеі затрыманы, выкрадзенае вернута дзяржаве. Узбуджана крымінальная справа, вядзецца расследаванне.

ВАРТАЎНІК НЕ ЎРАТАВАЎСЯ

У вёсцы Котава Бярэзінскага раёна ў кароўніку саўгаса «Іскра» ў пакоі вартаўніка ўзнік пажар. Вартаўнік загінуў. Прычыны пажару ўстанаўліваюцца.

ЗОЛАТА З КВЕТНІКА

КРУГЛАЕ. (А. Санчук). Размова не пра тое, як прадпрымальныя людзі пераўтвараюць у звонкую манету цюльпаны і гваздзікі. 60 грамаў чыстага золата 900 пробы накапалі семікласнікі Круглянскай сярэдняй школы на... клумбе.

[illegible] Знаходку [illegible] яны здалі ў міліцыю. Як і належыць [illegible]

● СТОП-ФАКТ ● СТОП-ФАКТ ● СТОП-ФАКТ

БЕЛАРУСКАЯ ПРАПІСКА «ДАЎГАЎПІЛСА»

НАВАПОЛАЦК. (У. Факееў). «Даўгаўпілс» — так называецца грамадска-гандлёвы цэнтр, які адкрыўся ў Наваполацку.

Курыраваць будоўлю Валянціна Уладзіміраўна Цыбуля, будучы дырэктар універсама, пачала без малога два гады назад. [illegible]

[illegible] Намаганні дырэктара не прапалі дарэмна. Сёння на [illegible] Прадугледжаны пошта, тэлеграф, ашчадная каса.

МАЛАЛЕТНІЯ ЎЦЕКАЧЫ

МІНСК. Органы міліцыі затрымалі трох «падарожнікаў» і вярнулі іх бацькам. Гэту падзею каменціруе намеснік начальніка інспекцыі па справах непаўналетніх Фрунзенскага РАУС, маёр міліцыі Уладзімір Ляончыкаў:

— Позна вечарам 12 мая ў райаддзеле пачуўся тэлефонны званок. Званілі ўстрывожаныя бацькі з дома па вуліцы Бельскага. Трое хлопчыкаў — адзінаццацігадовы Дзмітрый Качан, дзевяцігадовы Віктар Гарбатаў і васьмігадовы Яўген Трыгубка, якія, дарэчы, жывуць у адным доме, да таго ж сваякі, пайшлі на сметнік да суседняга раддома, каб пашукаць там адпрацаваныя шпрыцы. Навошта малым яны спатрэбіліся, сказаць цяжка. Ва ўсякім разе, дадому не вярнуліся. Вечарам устрывожаныя бацькі званілі ў міліцыю.

Усю ноч супрацоўнікі Фрунзенскага райаддзела прачэсвалі горад, але малых і след прастыў. Давялося даваць аб'яву на рэспубліканскае радыё, а потым паведаміць пра здарэнне і па тэлебачанні. Звярнуліся за дапамогай да ваенных, каб разам абследаваць навакольныя лясы. Празерылі дачы, сметнікі, падвалы. Сабралі адрасы родзічаў, куды малыя маглі падацца. І вось 14 мая іх урэшце затрымалі на станцыі Асіповічы і даставілі дамоў. Цяжка падлічыць, у што абышлася дзяржаве падобная «аперацыя». У пошуках былі задзейнічаны звыш ста чалавек. А колькі сіл, часу, нерваў патрачана!

І гэта, на жаль, не адзінкавы выпадак. Апошнюю ноч таксама не прыйшлося спаць: шукалі шасцігадовага Арцёма Шапавалава, якога знайшлі сярод ночы за дзесяць кіламетраў ад яго дома, што па вуліцы Данілы Сердзіча.

Выпуск падрыхтавалі У. ГОЙТАН, А. СЛАНЕЎСКІ, А. КОКТЫШ, Н. МАКАЙ.
Нашы тэлефоны: 32-44-02, 32-60-13, 32-31-98.

«Я БУДУ ЗМАГАЦЦА...»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Хутка знойдуцца людзі, якія будуць купляць жыллё за 300 тысяч рублёў, чаго не можа дазволіць сабе нармальны чалавек.

— Што перашкаджала Вам як Старшыні ўрада рэалізаваць сваю праграму раней?

— Пытанне складанае. Я адзін з першых палітыкаў-кіраўнікоў, які пачынаў перабудову. Цяпер ад іх застаўся адзін Гарбачоў. [illegible] я, як член Палітбюро, гаварыў па многіх пытаннях, што гэтага рабіць нельга, а мне адказвалі—трэба, шукайце. Такая сітуацыя моцна ціснула на ўрад, і я абавязаны быў выконваць рашэнні, хоць быў з імі не згодны. Цяпер буду абапірацца на думку не толькі вучоных, але і простых людзей, гаспадарчых кіраўнікоў.

— Шахты Варкуты перададзены пад юрысдыкцыю Расіі. Чаго тут больш — палітыкі ці эканомікі?

— Я чуў пра гэта. Лічу, што сёння тут больш палітыкі. Паліўна-энергетычны комплекс павінен быць адзіным у краіне, як транспарт, сувязь. [illegible]

— Ваш удзел у барацьбе за прэзідэнцкае крэсла—гэта скачок у палітычны вір?

— Я свядома кінуўся ў гэты вір. [illegible] партыйнай дысцыпліне і цяпер падпарадкоўваюся, процівастаўляючы сябе Ельцыну. Яшчэ раз падкрэсліваю: выбар я зрабіў сам, ніхто з ЦК не званіў і не прыязджаў да мяне, я даў сваю згоду за 2—3 дні да першамайскіх свят.

1-га Мая пайшоў на мітынг, там выпадкова сустрэўся з Гарбачовым, [illegible]

— Якія адмоўныя і станоўчыя якасці Рыжкова-палітыка?

— Вы многа напісалі і прачыталі пра мяне. [illegible] гадоў генеральным дырэктарам. У мяне было 50 тысяч чалавек. Без рашучасці чалавеку-анучцы рабіць там няма чаго. Ты або сам пойдзеш, або цябе скінуць. Калі ў маі 90-га года ўрад выйшаў з праграмай пераходу да рынку, я ведаў, чым гэта скончыцца. Што з мяне будуць рабіць парашок. Я мог ухіліцца ад гэтай справы, але ўсё ж пайшоў на яе, нягледзячы на жорсткую крытыку. Нерашучы чалавек гэтага не зрабіў бы. Я не самадур па натуры, але не спынюся перад вельмі рашучымі дзеяннямі.

— Ад Вас патрабавалі адстаўкі. Ці справядліва?

— Старшыня Саўміна некаторым палітычным сілам быў нязручны, таму што займаў прынцыповыя пазіцыі, перашкаджаў тым, хто імкнуўся схіліць краіну ў другі бок. Я не пераходзіў рысу разумных кампрамісаў. Гэта не падабалася і гэты бар'ер імкнуліся знесці. А тут якраз падаспелі рыначныя, цэнавыя справы. Быў палітычны націск на мяне, была мэтанакіраваная лінія, як убраць Рыжкова.

— Вашы адносіны да Закона аб рэабілітацыі рэпрэсіраваных народаў?

— Пярэчыць закону амаральна. Людзі пацярпелі. Але ёсць пытанні, над якімі трэба сур'ёзна працаваць, каб не стварыць дадатковыя карабахі.

— Як Вы, як Прэзідэнт, будзеце вырашаць нацыянальныя пытанні?

— Гэта найбольш складаная праблема. Ужо ёсць 700 тысяч бежанцаў. Ідзе па сутнасці грамадзянская вайна ў Закаўказзі. Бачу сваю задачу — не дапусціць чагосьці падобнага ў Расіі. Нельга ісці супраць суверэнітэту Расіі. Да 1985 года Расія больш не вернецца. Трэба толькі правільна выбраць шлях. Кожны чалавек у Расіі павінен мець роўныя правы незалежна ад нацыянальнасці, палітычных перакананняў, веравызнання. Але і расіяне (не толькі рускія, але і любы чалавек) і за межамі сваіх нацыянальных граніц павінны адчуваць сябе гэтак жа, як і ў Расіі. Пакідаць рускамоўнае насельніцтва ў Прыбалтыцы без увагі—недапушчальна.

— Вы родам з Данецкай вобласці, з Дзяржынска...

— Я родам з шахцёрскай сям'і. Бацька і брат шахцёры. З вялікай павагай стаўлюся да шахцёраў. З дзяцінства ведаю, што такое шахцёрская праца. Бацька працаваў на глыбіні 500 метраў, брат—960. Шахцёры — гэта гераічны, згуртаваны народ. У мяне сярод іх шмат сяброў. З многімі пазнаёміўся ў час забастовак 1989 года. Пастараюся абавязкова сустрэцца з шахцёрамі, незалежна ад таго, баставалі яны ці не.

— Вашы шансы на Урале ў параўнанні з Ельцыным?

— Будуць галасы і за Ельцына, і за Рыжкова. Мы з ім з аднаго горада.

— Каго Вы намячаеце віцэ-прэзідэнтам?

— Ёсць некалькі кандыдатур, але я не хацеў бы сёння называць канкрэтную. Мой падыход такі. Віцэ-прэзідэнт павінен быць маладзейшы за Прэзідэнта гадоў на 10, павінен быць саратнікам Прэзідэнта і павінен быць чалавекам дзеяння.

— Чаму ўрад СССР ігнаруе погляды эканамістаў з групы Сяргеева?

— Я не ігнараваў, але не ва ўсім з ім згодзен. Мы з ім спрачаліся, гэта нармальная з'ява.

— Да якога часу будуць абіраць сялян?

— Гэта першачарговае пытанне. Яно сёння абвастрылася з увядзеннем новых цэн на тэхніку. Нельга заганяць селяніна ў вугал, трэба знайсці механізм, каб селянін нарэшце накарміў краіну.

— Вашы адносіны да сацыялізму і камунізму?

— Давайце пакінем гэта пытанне тэарэтыкам, няхай яны паспрачаюцца.

Усяго паўтары гадзіны змог пагутарыць М. Рыжкоў з журналістамі. Яго чакалі ў іншых аўдыторыях.

Ул. НАРКЕВІЧ.

32-60-13 — ПЫТАННЕ РЭПАРЦЁРУ: ТАК ЦІ НЕ? — 32-60-13

Радыеактыўнасць як у суседзяў

Хацелася б ведаць, які ўзровень радыеактыўнага забруджвання ў нашай вёсцы? Цікава, ён меншы ці большы, чым у суседніх?

В. АТРОХАВА.

в. Вуглы, Рагачоўскі раён.

По просьбе рэдакцыі адказвае намеснік начальніка Гомельскага гідраметцэнтра па радыяцыйных пытаннях А. КЛІМЯНОК:

— Паводле даных Белгідрамета, вёска Вуглы Столпненскага сельскага Савета знаходзіцца ў зоне са шчыльнасцю забруджвання цэзіем-137 1—5 кu/км². А вось у самім цэнтры сельсавета — в. Столпня — гэты паказчык вышэйшы — 5—10. Што датычыць суседніх населеных пунктаў Кірава і Селіванаўка Жлобінскага раёна, то тут такая ж радыеактыўнасць, як і ў в. Вуглы.

Даводзім да ведама чытачоў, што Белгідрамет складаннем карт адміністрацыйна-тэрытарыяльнага дзялення не займаецца. Яго функцыя заключаецца ў дэталізацыі радыяцыйнай абстаноўкі на гэтых картах.

Вядзецца следства

Мінула некалькі тыдняў пасля вядомых красавіцкіх падзей у Оршы, калі пікетчыкі перакрылі чыгунку. Хто адкажа за гэта? Якія страты панесла народная гаспадарка ў выніку падобных дзеянняў?

А. КАВАЛЁЎ.

г. Мінск.

З пытаннямі чытача рэдакцыя звярнулася да беларускага транспартнага пракурора Л. ДРАБЫШЭЎСКАГА. Вось што ён паведаміў:

— Па факту блакіравання дарог на станцыі Орша ўзбуджана крымінальная справа. Беларускай транспартнай пракуратурай вядзецца следства. Безумоўна, вінаватыя ў парушэнні Закона СССР «Аб крымінальнай адказнасці за блакіраванне транспартных камунікацый і іншыя незаконныя дзеянні, якія з'яўляюцца замахам на нармальную і бяспечную работу транспарту» панясуць адпаведнае пакаранне.

Цяпер адносна страт. Яны немалыя. Як вядома, 24 красавіка больш гадзіны прастаялі на станцыі і пад'язных пуцях 8 паяздоў, у тым ліку 3 пасажырскія. На наступны дзень на працягу 8 гадзін стаяла ўжо 17 паяздоў, сярод іх 4 пасажырскія. 18 паяздоў чыгуначнікі былі вымушаны накіраваць у абход Аршанскага чыгуначнага вузла. Агульная сума страт ад вымушаных прастояў склала 107 тысяч 73 рублі.

Тэлебачанне Расіі

У праграме тэлеперадач з'явіўся спецыяльны раздзел: «Праграма тэлебачання Расіі». Хацелася б больш падрабязна даведацца пра гэта.

В. ПАДБЯРЭЗСКІ.

Лоеўскі раён.

Звесткі аб тым, што неўзабаве на тэлебачанні адкрыецца новы расійскі канал, з'явіліся даўно. І вось 13 мая па другой агульнасаюзнай праграме адбылася свайго роду прэзентацыя расійскага тэлебачання. Побач з іншымі вострымі праблемамі тэлежурналісты асаблівую ўвагу ў сваіх выпусках удзяляюць сацыяльна-эканамічным пытанням, развіццю духоўнай культуры народаў РСФСР. Цікавая і рубрыка «Невядомая Расія». У перадачах задзейнічаны такія вядомыя майстры тэлеэкрана, як Уладзімір Цветаў, Аляксандр Іваноў і іншыя. Словам, наперадзе ва ўсіх нас нямала цікавых сустрэч ля тэлеэкрана.

Ці лёгка хатнім гаспадыням?

Мне 59 гадоў. Да пенсіі яшчэ год. Ці прадугледжана кампенсацыя хатнім гаспадыням? У нас, у Ляхавічах, яе не выдаюць.

А яшчэ мяне цікавіць размер гэтай кампенсацыі і якая яе крыніца.

М. ГАНЧАРЭНКА.

г. Ляхавічы.

З такім пытаннем звярнулася ў рэдакцыю таксама хатняя гаспадыня Ф. Новікава з в. Патапаўка Буда-Кашалёўскага раёна, іншыя чытачы.

Адказаць на яго мы папрасілі намесніка начальніка ўпраўлення Дзяржкампрацы БССР В. Паўлава.

— Такіх пісьмаў, тэлефонных званкоў нямала паступае і нам. Сапраўды, нялёгкае, няпростае пытанне. Відаць, гэта адзіная катэгорыя насельніцтва, якая засталася неабароненай у сувязі з павышэннем рознічных цэн. Можна зразумець гэтых людзей, паспачуваць складанаму становішчу, у якім яны апынуліся. Але нельга ігнараваць сам прынцып: хто не працуе, той не павінен атрымліваць і кампенсацыі, бо яна ў першую чаргу прадугледжана для працуючага насельніцтва. Не сакрэт, што сярод тых жа так званых хатніх гаспадынь нямала здаровых, працаздольных, якія тым не менш амаль усё жыццё ніякай вытворчай справай не займаліся.

Праўда, і гэтых людзей нельга, як кажуць, стрыгчы пад адзін грабянец. На маю думку, у кожным канкрэтным выпадку павінен дэталёва разабрацца райвыканком і вызначыць: плаціць чалавеку кампенсацыю ці не.

— Валерый Іванавіч, чытачы спасылаюцца на «Аргументы и факты» (№ 12 за 1991 г.), дзе прама сказана, што на хатніх гаспадынь будзе выдавацца кампенсацыя ў суме 65 рублёў. Каму тады верыць?

— З гэтай публікацыяй я знаёмы. Спасылка там робіцца на Дзяржкамцэн СССР. У нас наконт гэтага ніякіх дакументаў і дадатковай інфармацыі няма. Адно магу сказаць: у нашай рэспубліцы кампенсацыя хатнім гаспадыням не прадугледжана. Не значыцца яна і ў дадатковых мерах па сацыяльнай абароне насельніцтва рэспублікі, прынятых у апошні час.

Дзе пахаваны Сталін і іншыя?

Я з'яўляюся пастаянным падпісчыкам «Звязды». З яе старонак даведваюся пра многія цікавыя навіны і факты. Вырашыў задаць пытанне і сам. Скажыце, калі ласка, дзе пахаваны нашы былыя кіраўнікі: С. Будзённы, К. Варашылаў, І. Сталін, М. Хрушчоў? Адны сцвярджаюць, што на Навадзявочых могілках, іншыя — каля Крамлёўскай сцяны... А як на самай справе?

А. БАРСУКОЎ.

г. Бабруйск.

Труна з целам Сталіна пасля яе выдалення з Маўзалея пахавана каля Крамлёўскай сцяны. Урны з прахам Будзённага і Варашылава замураваны ў самой Крамлёўскай сцяне. Хрушчоў жа пахаваны на Навадзявочых могілках сталіцы нашай дзяржавы.

Цэны на рынку

Я пастаянны чытач «Звязды». З цікавасцю сачыла летась за табліцай цэн на рынках рэспублікі. А сёлета гэты раздзел чамусьці зусім знік са старонак вашай газеты. Відаць, цэны пачалі так моцна «кусацца», што вы не адважваецеся пра гэта пісаць. Ці так гэта?

І. САРОКА.

Выконваючы просьбу нашай чытачкі, у мінулы выхадны мы наведалі Камароўскі рынак у Мінску і былі вельмі здзіўлены тым, што ўбачылі. Мясныя прылаўкі перапоўнены свежанінай — на любы густ. Добры кавалак свініны можна набыць па 15 рублёў за кілаграм, а сала — па 6—7 рублёў. Пагутарыўшы больш сардэчна з прадаўцом, і за 5 рублёў яго можна ўзяць. Цяляціну і бараніну ацэньваюць даражэй — 16—18 рублёў. Літр малака каштуе рубель. За кілаграм смятаны і тварагу просяць 5—6 рублёў, за дзесятак яек — 3—4 рублі. Цана на мёд узнялася і трымаецца на ўзроўні 35 рублёў за кілаграм.

У «зялёных радах» асабліва ажыўлена: шмат прадаўцоў і пакупнікоў. Радыску, зялёную цыбулю можна набыць па 3—4 рублі за кілаграм. А вось на кілаграм цыбулі рэпчатай трэба рыхтаваць не менш 5 рублёў. І гэта зразумела — час пасадкі, а ў магазінах яе зусім няма. І бульба падскочыла ў цане — ад рубля і вышэй. А цяпер прыгатуйцеся да сапраўднага шоку: кілаграм часнаку каштуе ад 30 да 40 рублёў! За моркву і капусту просяць па 3 рублі, квашаная каштуе 2—2,50.

Вось такія цэны на сённяшні дзень. Чым жа мы былі здзіўлены? Перш за ўсё, тым, што амаль на ўсю прадукцыю (акрамя мёду і часнаку) яны засталіся на ўзроўні снежня мінулага года. Думалася, што калі ў дзяржаўным гандлі цэны на мяса і агародніну ўзняліся ў 2—3 разы, дык адпаведна падскочаць і на рынку. Але, як убачылі, прадавец на рынку аказаўся больш гаспадарлівым. Не чакае, як у магазіне, калі прадукцыя яго страціць таварны выгляд (пачарнее, засохне), таму і «не скача вышэй планкі».

Дарэчы, наконт планкі. Размаўлялі мы з многімі прадаўцамі мяса, якія самі гадуюць жывёлу. Скардзіліся яны на суседзяў па прылаўку — перакупшчыкаў: «Няма ад іх жыцця, узвінчваюць цэны на свініну аж да 18—20 рублёў і нам загадваюць такую ж трымаць, пагражаюць распраўай. Няўжо няма ніякай управы на гэту мафію?».

Вось такія сакрэты рынку.

Гаючыя іголкі

У друку паведамлялася ўжо, што 1992 год ЮНЕСКО аб'яўлены годам нетрадыцыйных метадаў лячэння. У апошні час шмат сталі пісаць аб іголкаўколванні, аб нейкіх кропках на чалавечым целе. Ці не шарлатанства ўсё гэта?

Д. ГАЎРУСЕЎ.

Гродзенскі раён.

Прырода гэтых кропак папярэднейшаму застаецца для вучоных таямніцай, хоць на сённяшні дзень іх выяўлена на чалавечым целе больш сямісот. Гэтыя мікраскапічныя ўчасткі скуры вызначаюцца высокім узроўнем абменных працэсаў, вялікай электраправоднасцю. Яны служаць як бы звязваючым звяном арганізма з навакольным светам. Мы падуладныя касмічным фактарам і мусім па магчымасці прыстасоўвацца да іх уздзеяння, у чым і імкнуцца нам дапамагчы вучоныя, урачы, выкарыстоўваючы функцыянальна актыўныя ўчасткі скуры для лячэння іголкаўколваннем. Старажытны метад народнай медыцыны прымяняецца нават нашымі касманаўтамі ў час палётаў. А гэта ўжо сур'ёзна...

Якой лічбе верыць?

Больш чым паўгода мы стаялі ў чарзе ў сельскім Савеце на набыццё тэлевізараў. І вось наша мара збылася: 16 сакавіка 1991 г. у г. п. Церахоўка нашага раёна купілі каляровыя тэлевізары — «Гарызонт» 61ТЦ413 коштам 1.262 рублі і «Гарызонт» 61ТЦ411 — 1.150. Гэтыя цэны не ўказаны ні ў пашпартах, ні на ўпакоўках. Наадварот, там стаяла дзяржаўная цана — адпаведна 820 і 750 рублёў.

Цікава было б ведаць, па якіх цэнах нам прадалі тэлевізары і з якога чысла ўстаноўлены новыя цэны?

М. МІНЧАНКА,
А. СЦЯЦОВА.

в. Леніна, Добрушскі раён.

Як удалося рэдакцыі высветліць з розных крыніц, ніякага ашуканства тут няма. Новы кошт тых жа тэлевізараў устаноўлены згодна з пастановай Савета Міністраў СССР № 134 ад 12 лістапада 1990 года аб механізме фарміравання ў 1990 — 1991 г. г. дагаворных (свабодных) цэн на тавары народнага спажывання. Выклікана гэта тым, што затраты на вытворчасць тэлевізараў, пральных машын, мэблі, будматэрыялаў, паводле даных спецыялістаў, былі вышэйшымі за рознічныя цэны.

У даным выпадку непаразуменне адбылося з-за таго, што пры маркіроўцы на заводзе новыя цэны не былі ўказаны ні ў тэхнічных пашпартах, ні на ўпакоўцы, хоць гэта абавязкова неабходна было зрабіць. Не лепшым чынам працуюць і работнікі гандлю, не даючы пакупнікам належных тлумачэнняў.

Задавайце вашы пытанні кожны панядзелак і пятніцу з 10 да 12 гадзін па тэлефоне 32-60-13 ці дасылайце па пошце.

Па выпуску дзяжурылі І. БРАЛКА. У. ГОЙТАН.

32-60-13 — ПЫТАННЕ РЭПАРЦЁРУ: ТАК ЦІ НЕ? — 32-60-13

ШАХМАТЫ

ТВОРЫ КОНКУРСУ СКЛАДАННЯ
С. Цырулік (Дзятлаўскі р-н)

Белыя: Кра7, Фс4, Лf6, Сс8, Сf8, пп: е2, е5, е7 (8).
Чорныя: Крс6, Лd6, Сd2, Сh5, пп: с5, с7, d4 (7).
Мат за 2 хады.

С. Цырулік (Дзятлаўскі р-н)

Белыя: Kpe1, Ле6, Лh1, Сb2, Кf8, пп: b3, b4, е2, g7 (9).
Чорныя: Крd5, Сh8, пп: с3, d4, f4, f6, g5 (7).
Мат за 3 хады.

НОВЫ ЧЭМПІЁН

З сямідзесятых гадоў сталі папулярнымі вочныя спаборніцтвы па рашэнню шахматных кампазіцый па праграме чэмпіяната свету. Спаборніцтвы праходзяць ў 6 тураў, па тры заданні ў кожным. На рашэнне трох двухходовак адводзіцца 20 мінут, трохходовак—60 і эцюдаў—100 мінут.

На задачы на кааператыўны і адваротны мат прадугледжана па 50 мінут на кожны раздзел, а для шматходовак — 80 мінут.

За правільныя і поўныя рашэнні кожнага задання залічваецца 5 ачкоў. У артадаксальных жанрах указваюцца ўсе хады бакоў, за выключэннем апошняга (у двухходовым жанры — толькі ўступны ход). У неартадаксальных жанрах прыводзяцца ўсе хады, у эцюдах — толькі ідэйная задума па меркаванню рашальніка.

І вось 20 і 21 красавіка ў Мінску ў Палацы шахмат і шашак адбыліся рэспубліканскія спаборніцтвы па рашэнню шахматных кампазіцый. Удзел у вочным чэмпіянаце прымалі мацнейшыя рашальнікі з Мінска і абласцей.

У мінулыя гады нязменным чэмпіёнам рэспублікі быў кандыдат ў майстры Валерый Фрыгін з Магілёва. Цяпер ён уступіў першаразрадніку Васілю Зелянкоўскаму з Мінска, які набраў 77 ачкоў з 90 магчымых і затраціў на ўсе кампазіцыі 334 мінуты.

Пераможца працуе намеснікам начальніка аддзела Мінскага аддзялення Беларускай чыгункі. Па ўмовах спаборніцтва ён атрымаў права выступаць ва Ўсесаюзных спаборніцтвах па рашэнню шахматных кампазіцый. Тры лідэры гэтых спаборніцтваў будуць выступаць у чэмпіянаце свету.

Другім прызёрам стаў інжынер Уладзімір Барташ (Мінск) — 70 ачкоў, на трэцім месцы В. Фрыгін (Магілёў) — 70 ачкоў, але паказчык часу меншы.

Далей адпаведна ідуць В. Жыбуль, М. Сігневіч і А. Стаўскі (усе з Мінска), А. Булаўка (Магілёў), М. Шклярэўскі (Мінск), С. Давыдзюк (Кобрын), М. Харкевіч (Слуцкі р-н), Я. Двізаў (Жлобін) і С. Цырулік (Дзятлаўскі р-н). Апошняе месца заняў А. Маджара (Мінск), які выступаў па-за конкурсам.

ЦСКА ІДЗЕ Ў АДРЫЎ

11-ы тур чэмпіяната Савецкага Саюза па футболу сярод каманд вышэйшай лігі закончыўся пазаўчора трыма матчамі. Вось іх вынікі: ЦСКА — «Спартак» (Уладзікаўказ) — 2:1, «Металург» — «Арарат» — 1:1, «Чарнаморац» — «Спартак» (Масква) — 1:1. Цяпер жа турнірная табліца выглядае наступным чынам:

	Г	В	Н	П	М	А
ЦСКА	11	8	2	1	22—10	18
Спартак М.	8	5	2	1	12—7	12
Арарат	11	5	2	4	10—10	12
Тарпеда	11	4	4	3	12—8	12
Металіст	12	4	4	4	11—12	12
Шахцёр	10	2	8	0	10—7	12
Памір	11	2	8	1	9—8	12
Чарнаморац	12	2	7	3	14—12	11
Днепр	10	3	4	3	6—5	10
Дынама Мн.	11	3	4	4	11—12	10
Дынама К.	10	3	4	3	11—13	10
Дынама М.	11	3	2	6	12—15	8
Лакаматыў	11	3	2	6	10—16	8
Спартак У.	10	2	4	4	11—15	8
Металург	11	2	4	5	6—12	8
Пахтакор	10	2	3	5	11—15	7

А. ПАМОРСКІ.

Прамое веданне, або інсайт

Загадкавае. Неверагоднае. Фантастычнае

ПРАМОЕ ВЕДАННЕ, ІНСАЙТ, мае ў Расіі як бы дзве школы, два напрамкі: хрысціянскую традыцыю і дахрысціянскую моўную практыку, шаманства. Пры гэтым шамаісцкая і хрысціянская практыка маюць часам так многа агульнага, што міжволі наводзяць на думку аб нейкіх агульных вытоках.

Адна з прыватных праяў прамога ведання — дыстанцыйнае ўспрыманне. І сёння ў шаманаў словы «ён бачыць на трыццаць вёрст» азначаюць, што той, каго яны датычаць, валодае шаманскім дарам. Характэрная і рытуальная фраза, якую гаворыць эскімос, які жадае, каб шаман прыняў яго ў вучні: «Я прыйшоў да цябе таму, што хачу бачыць».

Калі гаварыць аб хрысціянскай традыцыі, то летапісы і манастырскія запісы захавалі нямала сведчанняў гэтага дару. Аднойчы, апавядае такога роду запіс, прападобны Сергій Раданежскі сядзеў за трапезай з брацiяй. Раптам, як расказвалі тыя, хто пры гэтым быў, ён устаў з-за стала, пакланіўся ўбок і сказаў:

— Радуйся і ты, пастырэ Хрыстова стада, і благаславенне Гасподне ды будзе з табой.

Прысутныя спыталі, не разумеючы:

— З кім ты гаворыш, айцец?

— Цяпер супраць нашага манастыра за восем вёрст спыніўся епіскап Пермскі Стэфан, які едзе ў Маскву, — адказаў а. Сергій.—Ён зрабіў паклон Святой Тройцы і сказаў: «Мір табе, духоўны брат». Вось я і адказаў яму. Некалькі манахаў, устаўшы з-за стала, паспяшаліся да таго месца і сапраўды дагналі Свяціцеля Стэфана, які працягваў ужо шлях. Ён пацвердзіў сказанае слова ў слова. Такіх сведчанняў, дайшоўшых да нас, было б, несумненна, значна больш, каб носьбіты гэтага дару не стараліся ўтойваць яго. Ва ўсякім разе, так рабілі духавідцы, якія спавядалі асноўныя сусветныя рэлігіі.

Толькі пасля смерці Серафіма Сароўскага, калі на стале яго побач са стосам нераскрытых пісьмаў знайшлі стос гатовых, напісаных на іх адказаў, стала вядома аб гэтым яго дары. Расказы тых, хто звяртаўся да яго са сваімі бедамі, захавалі нямала сведчанняў яго прамога ведання.

Неяк прыйшоў да яго адзін селянін:

— Бацюшка, у мяне каня ўкралі, і я цяпер без яго зусім жабрак, а ты, гавораць, адгадваеш.

А. Серафім, расказваў потым селянін, узяў яго за галаву, прыклаў да сваёй і сказаў:

— Засцеражы сябе маўчаннем і паспяшайся цяпер у сяло (ён назваў гэта сяло), і калі будзеш падыходзіць да яго, то звярні з дарогі ўправа і прайдзі задамі чатыры дамы, там ты ўбачыш брамку, увайдзі ў яе, адвяжы свайго каня ад калоды і вывядзі моўчкі.

Селянін тут жа адправіўся па гэтаму ўказанню і сапраўды знайшоў свайго каня там, дзе сказаў яму а. Серафім.

У паведамленнях аб прамым веданні праглядваецца нейкая заканамернасць—часцей за ўсё такому бачанню адкрываюцца падзеі эмацыянальныя, звязаныя з чыімсьці няшчасцем, а то і гібеллю, катастрофай.

ДЗІЎНА, ДЗЁРЗКА павodзіў сябе Васіль Блажэнны на піры ў цара Івана Грознага—тройчы выліўшы на падлогу паднесеную яму ад цара чашу. А на вокрык раззлаванага цара адказаў, здавалася б, і зусім бяссэнсава:

— Я тушу пажар у Ноўгарадзе.

Аб тым, што словы яго мелі прарочы сэнс, было вядома. Тады ж у Ноўгарад быў адпраўлены ганец. Вярнуўшыся праз некалькі дзён (столькі заняў шлях туды і назад), ён пацвердзіў: іменна ў той дзень і час там успыхнуў вялікі пажар, які знішчыў ледзь ці не паўгорада.

Гэты факт міжволі прыводзіць на памяць такі эпізод, звязаны з імем Сведэнборга. Сярод іншых сведчанняў пісьмо Імануіла Канта Шарлоце фон Кноблах. «...У суботу гадзіны ў чатыры пасля поўдня Сведэнборг прыбыў у Готэнбург з Англіі. Г-н Уільям Кастэл запрасіў яго ў свой дом разам з іншымі, якіх набралася пятнаццаць чалавек. Каля шасці гадзін Сведэнборг выйшаў і вярнуўся бледны і ўстрывожаны. Ён сказаў, што ў Стакгольме ў раёне Зюдэмальм успыхнуў моцны пажар, які хутка распаўсюджваецца (Готэнбург знаходзіцца на адлегласці каля трохсот англійскіх міль ад Стакгольма). Сведэнборг не меў спакою і часта выходзіў. Ён сказаў, што дом аднаго з яго сяброў, якога ён назваў, згарэў дашчэнту і што яго ўласны дом у небяспецы. У восем гадзін, вярнуўшыся ў чарговы раз, ён радасна сказаў: «Слава Богу! Агонь ўдалося патушыць за тры пад'езды да майго дома!» Расказ аб гэтым выклікаў вялікі перапалох ва ўсім горадзе, але больш за ўсё ў кампаніі, у якой ён быў. У той жа вечар пра гэта паведамілі губернатару. Раніцай у нядзелю Сведэнборг быў запрошаны да губернатара, які распытваў яго аб гэтым няшчасці. Сведэнборг падрабязна апісаў пажар, сказаўшы, як ён пачаўся, як быў патушаны і як доўга працягваўся. Праз некалькі дзён у горад прыбылі пасыльны са Стакгольма і каралеўскі кур'ер, якія прысутнічалі пры пажары. Тое, што расказалі яны, па часе і ў дэталях поўнасцю супала з расказам Сведэнборга.

У другім выпадку ў 1762 годзе, будучы ў Амстэрдаме, Сведэнборг у час размовы з некім раптам спаў з твару і не мог працягваць гутаркі. Калі зноў загаварыў, на роспыты прысутных адказаў:

— У гэты самы час памёр рускі імператар Пётр III.

І сапраўды, праз нейкі час газеты пацвердзілі гэта. Забойства імператара адбылося іменна ў той самы дзень і час.

Можна меркаваць, што людзі наогул надзелены патэнцыяльнай здольнасцю да прамога ведання, да ўспрымання падзей і аб'ектаў, якія знаходзяцца за межамі вядомых нам органаў пачуццяў. Іменна гэта меў на ўвазе Парацэльс, калі пісаў: «Чалавек валодае сілай, якая дазваляе яму бачыць сваіх сяброў і абставіны, у якіх яны знаходзяцца, пяглядзячы на тое, што людзі, аб якіх ідзе гаворка, могуць у гэты час быць за тысячы міль».

У МАСКВЕ пры НТТ імя А. С. Папова ёсць група людзей, якія валодаюць здольнасцю да прамога ведання. Неяк да іх звярнуліся бацькі семнаццацігадовай дзяўчыны—яна знікла з дому. Ні слова, ні запіскі—была і няма.

— Першае, аб чым трэба было даведацца, — гаворыць Святлана Ч., член гэтай групы,—гэта ці жывая яна. Інга ў нас за такія справы бярэцца не заўсёды. Яна гаворыць, ёй бывае вельмі цяжка, калі яна даведваецца, што здарылася нешта дрэннае і гэта трэба сказаць чалавеку. Але калі людзі звярнуліся да нас, дапамагчы трэба. У мяне адразу пайшла інфармацыя — жывая. Хоць з таго часу, як прапала яна, дзесяць дзён мінула. У мяне пытаюць іншы раз, што служыць вам ключом, нейкая асабістая рэч чалавека, імя? Не, ні тое, ні другое. Імя яе я не ведала, не ведаю і да гэтага часу і не цікавілася. Фатаграфію толькі потым прынеслі мне яе маці, бабуля і следчы, якія прыйшлі да мяне. Спачатку звязаліся са мной і спыталі пра яе лёс па тэлефоне. Маці пазваніла. І адразу я змагла сказаць ім, што яна жывая.

— Я пазваніў Святлане Ч. прыкладна праз гадзіну пасля гэтага,—падключаецца да размовы другі член групы, Віктар Б.—Што яна адчула, яна мне гаварыць не стала, але я таксама адразу сказаў — жывая. І адразу ў свядомасці: тэлефонныя званкі, тэлефон, які звініць. Я пацікавіўся, ці былі якія-небудзь званкі пасля яе знікнення. «Так,—адказалі мне яе блізкія,—былі тэлефонныя званкі, але на другім канцы маўчанне, ніхто не адказвае». І тады, калі прыйшоў вобраз тэлефонных званкоў, найшла карцінка. Я ўбачыў яе, гэту дзяўчыну. Ідзе па вуліцы, я бачу, ідзе ў абдымку з нейкім хлопцам. Яго таксама выразна бачыў. З тых, каго называюць прыгажунамі. Я бачыў, як яны падымаліся ў нейкую кватэру, яна на кухні гатуе абед. Адным словам, з ёю ўсё ў парадку. Я так і сказаў яе блізкім. І яшчэ адно—адчуванне часовай адлегласці. Я адчуў, што праз два месяцы яна з'явіцца. Гэта не словамі прыходзіць — два месяцы. Я сказаў: чакайце яе або весткі ад яе праз гэты тэрмін.

— У мяне нарадзілася тое ж адчуванне,—працягвае Святлана Ч.—Два месяцы. Як прыходзіць гэта—растлумачыць цяжка. Звычайна, калі мы працуем разам, мы, як бы правяраючы адзін аднаго, гаворым: «Бачу тое, адчуваю тое». Так было і цяпер. І вось мінулі два месяцы, мне звоніць бабуля гэтай дзяўчыны. «Я званю, маўляў, для таго, каб вам сказаць, што вы не памыліліся: два месяцы мінулі. Учора мы атрымалі ад яе першую вестачку — пісьмо. Яна вяртаецца».

Для звычайнага чалавека шпіёнскія гісторыі, пагоні і перастрэлка—усё гэта нейкі захапляючы спектакль, які ён усё жыццё назірае збоку — на экране тэлевізара, у кіно, чытаючы кнігі. Час ад часу лёс зводзіць мяне з людзьмі, для якіх гэта штодзённы свет іх жыцця. Але тут я гавару не аб іх, а аб некаторай сітуацыі, звязанай з іх светам.

НЕЙКІ ЧАС НАЗАД да аднаго маскоўскага экстрасенса, які прасіў не ўпамінаць яго імя (як я мяркую, не толькі са сціпласці), прыйшлі людзі, якія назваліся супрацоўнікамі крымінальнага вышуку. Яны прынеслі тры фатаграфіі: маладога чалавека, яго жонкі і дзіцяці. Усе трое зніклі. У суботу яны адправіліся на машыне на прагулку ў лес і не вярнуліся. Высветлілася гэта толькі ў панядзелак, калі маладога чалавека не аказалася на яго рабочым месцы. Па трывозе былі падняты ўсе службы, што робіцца ў такой сітуацыі толькі ў выключным выпадку. Але гэты выпадак быў іменна выключным, хоць экстрасенсу пра гэта і не было сказана. Яго спыталі адно: «Ці жывы, і дзе?» Той адказаў толькі на першае пытанне: жывы і цялесных пашкоджанняў у яго няма. Указаць хоць бы ў агульных рысах месца, дзе знаходзіцца, ён не мог. Сказаў толькі, што бачыць яго па-за Масквой, у доме, які акружаны лесам. З ім два чалавекі. Але гэта не яго жонка і дзіця.

Чалавек, якога так імкнуліся знайсці людзі, якія назваліся супрацоўнікамі крымінальнага вышуку, быў не хто іншы, як шыфравальшчык установы такой закрытай, што ні блізкія, ні сябры не ведалі ні сапраўднага месца яго работы, ні занятку. Тыя, хто здолеў даведацца ўсё аб ім, высачыць і ўкрасці яго, мелі для гэтага, трэба думаць, дастаткова важкія імператывы. Няцяжка зразумець, што магло быць ім ад яго патрэбна і як маглі яны спрабаваць дабіцца гэтага.

Я не прыводжу тут іншых, магчыма, больш драматычных выпадкаў, якія аказаліся вядомымі мне. Між іншым, адзін усё-такі раскажу. Дакладней, абазначу. За некалькі дзён да XIX партканферэнцыі, якая праходзіла, як вядома, у Маскве, Віктара Б. запрасілі ў тую арганізацыю, аб якой усё ведаюць і ведалі, але якую да нядаўніх гадоў упамінаць было не прынята. Таму я і не ўпамінаю. Там яму паказалі фатаграфіі двух самаробных узрыўных прыстасаванняў, што знайшлі ў метро. Страшна сабе ўявіць, да якіх вынікаў і чалавечых ахвяр мог прывесці іх выбух. На шчасце, гэтага не адбылося. І ў тым, і ў другім выпадку пасажыры, заўважыўшы некім «выпадкова» забытыя рэчы, аднеслі іх у міліцыю. Дзяжурны міліцыянер разгарнуў пакунак... Каб той, хто знайшоў, вынес яго з вагона не на гэтай, а на наступнай станцыі або наогул замарудзіў, магутны фугас узарваўся б у яго ў руках. Часу да выбуху, устаноўленага на гадзіннікавым механізме, заставалася ўсяго пяць мінут. У другой бомбе запасу часу, калі яе ўскрылі, заставалася каля паўгадзіны.

Можна было зразумець трывогу, якая ахапіла службы, адказныя за бяспеку ў горадзе. Тым больш напярэдадні палітычнай падзеі, да якой была прыкавана ўвага не толькі ў нашай краіне, але і за мяжой. Выпадкова гэтыя дзве бомбы знайшлі, і іх удалося абясшкодзіць. А што будзе заўтра? Лепшыя эксперты скрупулёзна абследавалі кожны міліметр выбуховых прыстасаванняў. Ні найменшай інфармацыі, ні найменшай ніці, за якую можна было б ухапіцца. Не аказалася нават адбіткаў пальцаў, што наогул было дзіўна. Вось тады, у гэтай выключнай сітуацыі вырашана было звярнуцца да такога ж выключнага способу пошуку тэрарыстаў. Да дапамогі празорца.

— Перш за ўсё мяне спыталі,—успамінае Віктар Б., — ці магу я ўказаць, дзе былі выраблены бомбы. Я ўбачыў такі нібыта хлеў з белай цэглы на ўскраіне Масквы. Калі ехаць па Яраслаўскай дарозе — па правую руку. Не даязджаючы да першай станцыі. Па майму апісанню знайсці яго, думаю, было не цяжка. Другое, што цікавіла іх: хто падкінуў бомбы, як выглядалі гэтыя людзі. Іх я ўбачыў таксама без асаблівай цяжкасці. Асаблівай цяжкасці ў гэтай справе, уласна кажучы, і няма. Карцінка або прыходзіць, або не прыходзіць. Тут яна прыйшла. Я расказаў, як выглядалі адзін і другі, тыя, хто падклалі гэтыя бомбы ў метро. Абодва маладыя, адзін старэйшы, другі маладзейшы. Старэйшы моцнага, такога спартыўнага тыпу хлопец у куртцы. Другі меншы ростам, зусім маладзенькі, круглатвары такі. Калі я даваў падрабязныя апісанні, адзін з тых, хто размаўляў са мной, усклікнуў: «Дык вы ж гаворыце аб тых, хто прынёс гэтыя бомбы!» Я адказаў: «Вы прасілі мяне назваць тых, хто падкінуў. Аб іх я і гавару». Пасля гэтага я апісаў шлях кожнага: на якой станцыі ўвайшоў у метро, дзе рабіў перасадку, у якім вагоне ехаў. Тады прынеслі фота тых, хто, як лічылі, праявілі гераізм, знайшлі і здалі небяспечныя пакункі ў міліцыю. Я толькі глянуў—яны! «Пільныя пасажыры» былі тыя самыя двое, якія ўвайшлі з бомбамі ў метро. Калі на месцы іх дапытвалі, быў запісаны шлях, якім ехаў кожны: на якой станцыі ўвайшоў, дзе перасаджваўся, у якім вагоне ехаў і г. д. Аказалася, што апісанне іх маршрутаў поўнасцю супадала з тым, што я расказаў перад гэтым. Інакш кажучы, як я зразумеў тады, ніякага ліхадзейства не планавалася — гэта быў чыста палітычны акт. Напярэдадні партканферэнцыі некаму вельмі трэба было ў імя нейкіх палітычных гульняў стварыць бачнасць пагрозы тэрарыстычных актаў. Многія масквічы памятаюць, як у тыя дні на ўсіх станцыях метро дыктарскі голас няспынна заклікаў тых, хто ў столькі-та гадзін і столькі-та мінут, тады-та ішоў па такой-та лініі і заўважыў, хто пакінуў у вагоне сумку з жаночым профілем, тэрмінова пазваніць па такім-та тэлефоне. Ці зразумелі мае субяседнікі, што тое, што цікавіла іх, калі і было тэрарыстычным актам, то не столькі ў прамым, колькі ў палітычным сэнсе? Я не ўпэўнены. Тлумачыць відавочнае я ім не стаў. Тым больш, падумаў я, там у іх ля ўваходу Дзяржынскі мармуровы стаіць, акружаны кветкамі. Няхай ён іх натхняе.

Як бачым, афіцыяльныя інстанцыі ў крытычных сітуацыях зусім не пазбягаюць звяртацца за дапамогай да празорцаў і людзей, надзеленых здольнасцю прамога ведання.

***

Да гэтага часу гаворка ішла аб выпадках, калі погляд празорца быў звернуты на падзеі, цяперашнія або мінулыя. Другая і значна больш складаная галіна—прадказанне будучага.

Аляксандр ГАРБОЎСКІ.

Раздзелы з кнігі «Прарокі і празорцы ў Айчыне сваёй».

ТЭЛЕБАЧАННЕ

16 мая

Праграма Беларускага тэлебачання

11.05. «Талінскі заапарк». Тэлевізійны дак. фільм.
11.35. Камера даследуе мінулае. «Пагранічны канфлікт». Фільм пра савецка-фінскую кампанію 1939—1940 гг.
12.35. «Нараджэнне аркестра». Прэм'ера музычнага відэафільма (СССР—ЗША). 1-я серыя.
13.30. «Інспектар Лосеў». Тэлевізійны маст. фільм. 3-я серыя.
14.35. «Куб». Навукова-папулярны фільм.
14.55. Рытмічная гімнастыка.
15.25. Іграе Р. Тазейдзінаў (балалайка).
15.45. «У дэльце Ілі». «Даўгава». Тэлевізійныя дак. фільмы.
16.25. Праграма перадач.
16.30. Тэлебачанне—школе. Беларуская літаратура. 9 клас. Пясняр красы і гармоніі (Максім Багдановіч і яго паэзія).
17.00. Мультфільм «Кароль і дыня».
17.15. Для дзяцей. С. Коган, С. Яфрэмаў. «Яшчэ раз пра Чырвоную Шапачку». Спектакль Кіеўскага гарадскога тэатра лялек.
18.00. «Нашчадак», «Парушальнікі спакою». Тэлевізійныя дак. фільмы.
19.00. Панарама. Інфармацыйная праграма.
19.30. Зачытайце маё пісьмо...
19.35. Вецер вандраванняў. Тэлевізійнае падарожжа.
20.20. «Каслінскі гран-пры». Кінанарыс.
20.30. Тыдзень беларускага ўрада. Служба інфармацыі Савета Міністраў БССР паведамляе...
20.45. Калыханка.
21.00. На музычных паралелях. Рамансы Мілія Балакірава. Спявае М. Майсеенка.
21.30. «Кропелька». Кінанарыс.
21.40. Рэклама.
21.45. Крок. Інфармацыйна-публіцыстычная праграма для моладзі.
22.45. «Усё перамагае каханне». Маст. фільм.
23.55. Рэха дня.

Першая агульнасаюзная праграма

6.30. Раніца.
9.00. Паводле зводак МУС СССР.
9.15. Прэм'ера тэлевізійнага маст. фільма «Бярозавы гай сведчыць» (Кітай). 1-я серыя.
10.10. Іграе Э. Грач.
11.00. Дзіцячая гадзіна (з урокам англійскай мовы).
12.00. ТСН.
12.15. «Юрты ў стэпе». Перадача з Валгаграда.
12.40. Вам, ветэраны... «Хадзілі мы паходамі». Песні савецкіх кампазітараў выконвае Чырванасцяжны ансамбль Балтыйскага флоту.
15.00. ТСН.
15.15. Фільм — дзецям. «Фантазіі Вяснухіна». 1-я і 2-я серыі.
17.20. «Рубаі Хаяма». Фільм-балет.
18.30. «Мерыдыян». Міжнародныя навіны.
18.45. ...Да 16 і старэйшым.
19.30. Хвіліны паэзіі.
19.35. Рэклама Міжнароднага тэлевізійнага фестывалю «Ступень да Парнаса».
20.00. Прэм'ера тэлевізійнага маст. фільма «Бярозавы гай сведчыць» (Кітай). 1-я серыя.
21.00. Час.
21.45. Паводле зводак МУС СССР.
22.00. Свет опернага тэатра.
23.00. «Дапамажы сабе сам». Па старонках перадач.
23.45. Пад знакам «пі». У перапынку—(0.45.)—ТСН.

Другая агульнасаюзная праграма

11.00. «Адзінаццаць дзён у Амерыцы». Перадача 1-я.

Праграма тэлебачання Расіі

17.00. «Новасібірскі салон».
17.30. У гасцях — праграма «Альтэрнатыва».
18.15. «Вяцкія майстры».
18.45. Парламенцкі веснік Расіі.
19.00. Арэна.
20.00. «Весткі». Інфармацыйны выпуск тэлебачання Расіі.
20.15. Добрай ночы, малышы!
20.30. Рытмічная гімнастыка.
21.00. Час (з сурдаперакладам).

Праграма тэлебачання Расіі

21.45. На сесіі Вярхоўнага Савета РСФСР.
22.30. «І ўся любоў...»
22.40. Алесь Адамовіч: прашу слова.
23.00. «Весткі». Інфармацыйны выпуск тэлебачання Расіі.
23.15. Тэлевізійны тэатр Расіі. Да 100-годдзя з дня нараджэння М. А. Булгакава. «Белая гвардыя». Спектакль Саратаўскага акадэмічнага тэатра драмы.
0.25. Тэлевізійны конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні «Ялта-91». Адборачны тур.

17 мая

Праграма Беларускага тэлебачання

8.30. Раніца рэспублікі.
8.40. Праграма перадач.
8.45. «Народныя ўмельцы». Кінанарыс.
9.00. Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 9 клас. Пясняр красы і гармоніі (Максім Багдановіч і яго паэзія).
9.30. «Усё перамагае каханне». Маст. фільм.
10.40. «Сказ пра рысь». Тэлевізійны дак. фільм.
11.35. Тэма з варыяцыямі. «Дом на Поварскай».
12.35. «Нараджэнне аркестра». Прэм'ера музычнага відэафільма. 2-я серыя.
13.40. Б. Шоу «Пігмаліён». Фільм-спектакль Дзяржаўнага акадэмічнага Малога тэатра Саюза ССР.
15.10. «Усмешкі Нячыпараўкі». Фільм-канцэрт.
16.25. Праграма перадач.
16.30. «Магія чорная і белая». Маст. фільм.
17.45. «Асляня-агароднік». Мультфільм.
18.00. Моладзь і час. Праграма тэлевізійных фільмаў. «Не з першага погляду». «Свaёй працай», «Школьная аперэта».
19.00. Панарама.
19.30. Наш каментарый. Эканамічны СНІД.
19.35. Паказвае Віцебск. «Дзвіна». Літаратурна-мастацкі часопіс.
20.05. Іграе Ігар Алоўнікаў (фартэпіяна).
20.40. Рэклама.
20.45. Калыханка.
21.00. «Крупіцкія музыкі» — гэта фантастыка.
21.30. «Тайны старажытных пячор». Навукова - папулярны фільм.
21.45. Тэле-бізнес-клуб «Партнёр». Прамая лінія.
23.15. Рэха дня.

Першая агульнасаюзная праграма

6.30. Раніца.
9.00. Дрэсіроўшчык С. Багуслаеў. Перадача са Свярдлоўска.
9.25. Прэм'ера тэлевізійнага маст. фільма «Бярозавы гай сведчыць», 2-я серыя.
10.20. ...Да 16 і старэйшым.
11.05. Іграе Ілья Калер (скрыпка).
11.15. «Дапамажы сабе сам». Па старонках перадач.
12.00. ТСН.
12.15. «Князь Удача Андрэевіч». Маст. фільм.
15.00. ТСН.
15.15. «Вельмі сумная гісторыя». Тэлевізійны маст. фільм.
16.20. Свет захопленых. «Аўто».
16.35. «Вам, ветэраны...»
17.50. Мультфільм «Упершыню на арэне».
18.00. «Кантакт-форум».
18.30. «Мерыдыян». Міжнародныя навіны.
18.45. Мультфільм «Песні вясне».
19.00. «Ці быць міру на Блізкім Усходзе?». Аб урэгуляванні палесцінскай праблемы.
19.30. Куміры. Дзмітрый Малікаў.
20.00. Прэм'ера тэлевізійнага маст. фільма «Бярозавы гай сведчыць». 2-я серыя.
21.00. Час.
21.45. Праграма «ВІД». У перапынку (0.00)—ТСН.

Другая агульнасаюзная праграма

8.00. Ранішняя гімнастыка.
8.15. «Страсці па Хармсу». Навукова-папулярны фільм.
8.35, 9.35. Гісторыя. 8 клас. Апошні летапісец (М. М. Карамзін).
9.05. Англійская мова. 1-ы год навучання.
10.05. Англійская мова. 2-гі год навучання.
10.35. Геаграфія. 6 клас. Даследаванні М. М. Міклухі-Маклая.
11.05. «Адзінаццаць дзён у Амерыцы». Перадача 2-я.

Праграма тэлебачання Расіі

17.00. «Званы Расіі». Музычная праграма.
18.15. Прадпрымальніцтва: быць ці не быць? Глава 3-я «Надзеі».
19.00. Валейбол. Першынство сусветнай лігі. Мужчыны. Зборная Рэспублікі Карэя — зборная СССР.
20.00. «Весткі». Інфармацыйны выпуск тэлебачання Расіі.
20.15. Добрай ночы, малышы!
20.30. Прэм'ера дак. фільма «Інваліды і рынак».
20.45. Спорт для ўсіх.
21.00. Час (з сурдаперакладам).

Праграма тэлебачання Расіі

21.45. На сесіі Вярхоўнага Савета РСФСР.
22.30. «Джэнтльмен-шоў». Забаўляльная праграма.
23.00. «Весткі». Інфармацыйны выпуск тэлебачання Расіі.
23.15. «Без яўных прычын». Маст. фільм (Францыя — Італія).
0.35. Тэлевізійны конкурс маладых выканаўцаў эстраднай песні «Ялта-91».

РАДЫЁ

17 мая

10.15—У. Ягоўдзік. «Старонкі вечнай кнігі». Беларускія легенды і паданні. 10.40—Л. Махмудаў. «Удар веку». Апавяданне. 11.20 — «Ваша думка, ваша прапанова». Перадача па пісьмах і тэлефонных званках радыёслухачоў. 11.40 — канцэрт мінскага ансамбля «Свята». 12.30 — у абедзенны перапынак. Інфармацыйна-музычная праграма. 13.30 — на хвалі часу. 14.00 — да Міжнароднага дня музеяў. «Помнячы пра спадчыну». Рэпартаж з Мінска. 14.20—іграе ансамбль «Кантабіле». 14.50 — «Зона асаблівай увагі». Інфармацыйная праграма. 15.15 — канцэрт артыстаў беларускай эстрады. 16.15 — «Горн». Праграма для школьнікаў. 16.40 — «Адгадай, адкуль гэта?» Літаратурная віктарына. 17.15 — Д. Пергалезі. Опера «Служанка-пані». Выканаўцы: Л. Златава і В. Чарнабаеў. 18.40 — М. Карловіч. «Літоўская рапсодыя». 19.30 — на сесіях Вярхоўных Саветаў СССР і РСФСР. 19.50—іграе інструментальны ансамбль «Ракако». 20.00 — вячэрняя казка. 20.30 — міжнароднае становішча. Пытанні і адказы. 21.00 — «Сустрэча з песняй». 22.15—гуманітарна-інфармацыйны канал радыёстанцыі «Беларуская маладзёжная». 23.15 — радыёстанцыя «Юнацтва». Праграма «Вячэрні кур'ер».

НАДВОР'Е

16 мая

Усход, захад, даўжыня дня: Мінск — 5.05, 21.06, 16.00; Віцебск — 4.50, 21.02, 16.12; Магілёў — 4.55, 20.55, 16.00; Гомель — 4.58, 20.47, 15.49; Гродна — 5.21, 21.22, 16.01; Брэст — 5.50, 21.14, 15.44.

Сёння ўдзень па рэспубліцы воблачнае з праясненнямі надвор'е, месцамі караткачасовы дождж, навальніца. Тэмпература паветра ў Гродна — 13—15, Брэсце — 14—16, Мінску — 15—17, Віцебску — 17—19, Магілёве — 18—20, Гомелі — 20—22 градусы цяпла.

У наступныя двое сутак характар надвор'я істотна не зменіцца.

Л. САНКЕВІЧ,
інжынер-сіноптык.

СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ СЁННЯ Ў НУМАРЫ

У «Советской Белоруссии» была апублікавана заметка «**Не гнявіце Бога**», якая выклікала масу пісьмаў чытачоў. Некаторыя і прапануюцца сёння іх ўвазе.

Саюзная і рэспубліканская інфармацыя.

«**Кур'ер планеты**». Паведамленні з-за рубяжа.

«**Урокі мінулага забываць нельга**». Артыкул.

«**Патрабуюцца надзвычайныя меры**». Справаздача з прэс-канферэнцыі.

«**Знайсці гаспадара!**» Актуальная тэма.

«**Каму перашкаджае школа маралі?**» Ад праекта да закона.

«**Бярыце тое, што даю...**» Пісьмо ў рэдакцыю.

«**Пра дзяцей і пра нас**». Падборка пісьмаў.

«**Бяда ходзіць побач**». Анатомія здарэння.

«**Смех смехам**». Аддзел сатыры і гумару.

Намеснік галоўнага рэдактара **М. В. МІХАЕВІЧ.**

НАШ АДРАС: 220041, гор. Мінск, Ленінскі праспект, 77, рэдакцыя газеты «Звязда».

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай — 32-51-05, аддзела пісьмаў — 32-04-52; 32-41-92, рэкламы і аб'яў — 32-35-91, навін — 32-60-13.

Аўтары апублікаваных матэрыялаў нясуць адказнасць за падбор і дакладнасць фактаў. Іх меркаванні неабавязкова адлюстроўваюць пункт гледжання рэдакцыі.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Тыраж 102.822. Індэкс 63850. Зак. № 94

Выходзіць 250 разоў на год.

М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12